

מרכז המידע למודיעין ולטרור
על שם אלוף מאיר עמית
המרכז למורשת המודיעין (מל"מ)

האחים המוסלמים בעולם הערבי ובקהילות האסלאמיות במערב אירופה¹

סמל האחים המוסלמים בירדן. מסביבו (בעיגול הלבן) מופיע המוטו המיליטנטי של התנועה: "אללה הוא מטרתנו; הנביא [מחמד] הנו מנהיגנו; הקוראן הוא חוקתנו; הג'האד דרכנו; המוות למען אללה הוא השאיפה הנעלה ביותר שלנו". למרות מוטו לוחמני זה גילו האחים המוסלמים בירדן מידה רבה של פרגמטיות והיוו אופוזיציה נסבלת למשטר, גם לאחר הטלתה האזורית.

¹ המשך, עדכון והרחבה למסמך מרכז המידע מה-27 במרס 2011: "האחים המוסלמים הנה תנועת המונים אסלאמית, שבבסיס תפיסת העולם שלה עומדת האמונה, כי "האסלאם הוא הפתרון", והחתימה- המוצהרת- לכינון של סדר ושלטון הלכה עולמי אסלאמי (ח'ליפות) על חורבות הליברליזם המערבי. התנועה, הנשענת על תשתית נרחבת במדינות ערב ובמידה פחותה במערב, תופסת את האירועים האחרונים במצרים כהדמנות היסטורית וחותרת לנצל את התהליך הדמוקרטי להתקדמות הדרגתית ובלתי-אלימה לביסוס דומיננטיות פוליטית, ובסופו של דבר להשגת השלטון במדינה ובגזרות נוספות במזה"ת".

עיקרי העבודה

כללי

1. עבודת מחקר זאת, המהווה המשך והרחבה לעבודת מחקר קודמת ממרס 2011, בוחנת את תנועת האחים המוסלמים במצרים ובמדינות ערביות אחרות על רקע הטלטלה העזה הפוקדת בשנה האחרונה את המזה"ת. העבודה עוסקת באופייה הייחודי של התנועה בכל מדינה, במערכת יחסיה עם המשטרים השונים ובסיכוייה להיבנות מהטלטלה האזורית. כמו כן, בוחנת העבודה את שלוחות תנועת האחים המוסלמים במדינות מערב אירופה ומשמעות פעילותן הן בהקשר הפנים-אירופי והן בהקשר הסכסוך הפלסטיני-ישראלי.
2. במדינות ערב השונות, הושפעה התנהלותה של תנועת האחים המוסלמים מהמתח הבסיסי, שבין מטרת-העל שלה להקים מדינה שתנהג עפ"י ההלכה האסלאמית (השריעה), **לבין הצורך להפגין מידה רבה של פרגמטיות וגמישות, כפועל יוצא מהצורך של התנועה להתאים עצמה לתנאים החברתיים והפוליטיים הייחודיים של כל אחת מהמדינות.** לפיכך, **אין לראות את תנועת האחים המוסלמים בעולם הערבי כמקשה אחת, וקיימים הבדלים** באופי התנהלותה בהתאם לנסיבות ולאילוצים בכל אחת מהמדינות, אולם עם זאת **קיים קשר ותהליך למידה הדדי בין חברי התנועה** במצרים, בשאר מדינות המזה"ת וברחבי העולם.
3. **בבסיס האידיאולוגיה של האחים המוסלמים** עומדת תפיסת העולם שבבסיסה האמונה כי **"האסלאם הוא הפתרון"** לכל מצוקות הפרט, החברה והמדינה. כינון "סדר אסלאמי" כולל יתאפשר, בראיית התנועה ומייסדיה, ע"י תהליך רב שלבי וארוך טווח, שראשיתו בבניית הפרט המוסלמי החדש, וחינוך המשפחה וכלל החברה בעולם המוסלמי החדש. השלבים הבאים, שהם פוליטיים ביסודם, כוללים הגעה לשלטון באמצעות בחירות, עיצוב מדינת הלכה אסלאמית, שחרור מדינות האסלאם מעול הכיבוש הזר, איחודן לידי ישות אסלאמית אחת, והפצת ערכי האסלאם בכל העולם על חורבות סדר היום הליברלי של המערב. **אופן מימוש אידיאולוגיה זאת נתון לפרשנות רחבה**, באשר יש בשורות האחים המוסלמים זרמים פרגמטיים לצד כוחות שמרניים וזרמים קיצוניים.
4. תנועת האחים המוסלמים **הינה הכוח הפוליטי המאורגן ביותר בקרב הציבור המצרי.** כמו כן יש לאחים המוסלמים **תשתית חברתית-כלכלית נרחבת** (מערך ה"דעווה", שנבנתה על ידם במשך שנים ארוכות, כפועל יוצא מהאידיאולוגיה שלהם). כל אלו **העמידו את האחים המוסלמים, בעידן שלאחר הפלת שלטון מבארכ, בעמדת זינוק נוחה** לעומת שאר הכוחות השותפים למחאת כיכר תחריר. ביטוי לכך ניתן למצוא בנצחונות הסוחפים שנחלו האחים המוסלמים בשני סבבי הבחירות (מתוך שלושה) למועצת העם.

האחים המוסלמים במצרים

5. תנועת האחים המוסלמים במצרים הוקמה ע"י חסן אלבנא בתחילת המאה העשרים. היא הפכה במהלך המאה לגדולה ולמבוססת מבין תנועות האחים המוסלמים במזה"ת ובעולם כולו, ואחת מהתנועות המרכזיות של האסלאם הפוליטי.
6. שורשי הצלחת תנועת האחים המוסלמים במצרים טמונים בשילוב של גורמים אידיאולוגיים, פוליטיים וחברתיים: האידיאולוגיה שלה, כפי שתוארה לעיל, נתפסה כמענה אותנטי להגמוניה של "המערב הכובש", ומשכה אחריה ציבורים שהיו שבעי אכזבות מאידיאולוגיות אחרות שהכזיבו. בנוסף, הצליחה התנועה לקנות אחיזה בקרב שכבת הביניים העירונית, והמשכילה באמצעות מערך חברתי-כלכלי רחב ("דעוה"), שתכליתו "הכשרת הלבבות". פעילות זו, שמה דגש על טיפול בבעיות האזרח הפשוט, באמצעות מערכות סיוע חברתי רחבות היקף ותשתיות בתחומי החינוך והבריאות, לצד מערך המסגדים וההטפה. הללו החליפו פעמים רבות את מוסדות המדינות שלא תיפקדו כראוי, והיוו רשת חברתית יעילה להפצת המסר הדתי-פוליטי של תנועת האחים המוסלמים.
7. כלפי ישראל מגלה תנועת האחים המוסלמים במצרים יחס עוין, שיסודו באידיאולוגיה של התנועה. הם רואים את אדמת פלסטין כהקדש (וקף) אסלאמי, שוללים את זכותה של ישראל להתקיים, מצדדים בניהול ג'האד (מלחמת מצווה) בלתי מתפשר נגד ישראל, ומתנגדים באופן מוחלט להסכמי השלום ולנורמליזציה עם ישראל. תנועת האחים המוסלמים דבקה בקו אנטישמי עקבי ועוסקת בהפצת מסרים אנטישמיים, שמקורם בפרוטוקולים של זקני ציון או של שורשיהם האסלאמיים. בה בעת, במישור הפומבי מציגה התנועה לעתים גם עמדות בעלי אופי מתון יותר ופרגמטי, בעיקר בשל החשיבות, שמקנה התנועה, לדימויה הבינ"ל.

הציטטה של חסן אלבנא

פסוק של חסן אלבנא מייסד תנועת האחים המוסלמים, בפתח אמנת חמאס: "ישראל תקום ותוסיף להתקיים עד שיחשל אותה האסלאם כפי שמחה את מה שקדם לה..."

עמוד השער של אמנת חמאס, שיצאה לאור ע"י תנועת חמאס בקלקיליה בשנת 2004 ותקפה עד עצם היום הזה. על עמוד השער מופיע דיוקנו של אחמד יאסין, שעיזב וגיבש את נוסח האמנה.

8. האחים המוסלמים מתנגדים לטרור העולמי של ארגון אלקאעדה, אולם מצדדים בפעולות אלימות של התארגנויות מוסלמיות נגד "הכיבוש" המערבי בעיראק, באפגניסטאן ובזירות עימות נוספות. באשר לשימוש ב"נשק הטרור" בסכסוך עם ישראל - התנועה תומכת בטרור נוסח חמאס, תנועת הבת שלה. תנועת האחים המוסלמים במצרים ומחוצה לה, מקיימת קשרים הדוקים עם חמאס ומגישה לה סיוע בתחום המדיני, התעמולתי והכספי.

9. תנועת האחים המוסלמים אינה מונוליתית, ויש בשורותיה גם זרמים מתונים ופרגמטיים יותר, כולל כאלו החותרים באופן אותנטי לשילוב של פרלמנטריזם דמוקרטי אמיתי וסובלנות פוליטית עם אסלאם. אולם להערכתנו, משקלם הכולל של זרמים אלו, לפחות בשלב זה, ביחס לכוחות השמרניים יותר בתנועה, הנו פחות. ביטוי מובהק לכך ניתן למצוא במינויו של מחמד בדיע, המזוהה עם האסכולה השמרנית, למדריך הכללי של התנועה.

**מחמד בדיע, המדריך הכללי של תנועת
"האחים המוסלמים" העולמית**

10. בתקופה שלאחר סילוק משטר מבארכ, הפכה תנועת האחים המוסלמים במצרים לכוח פוליטי לגיטימי המאורגן ביותר בקרב הציבור. ביטוי פוליטי לכך, ניתן למצוא בניצחונם הסוחף של התנועה בשני סבבי הבחירות (מבין שלושה) למועצת העם (הגוף התחתון של הפרלמנט): עפ"י הפרסומים, זכתה מפלגת "החירות והצדק" של תנועת האחים המוסלמים בסיבוב הראשון בכ-40% מהקולות, והמפלגות הסלפיות (המייצגות אידיאולוגיה נוקשה ואולטרא שמרנית של האסלאם) זכו ל-20% מהקולות (בעוד שתנועות המחאה הליברליות השותפות לאירועי כיכר תחריר נחלו כישלון נחרץ). עפ"י דיווחים תקשורתיים, זכו האחים המוסלמים בכ-47% בסבב הבחירות השני ומפלגת "אלנור" הסלפית זכתה בכ-20%.

11. הצלחת תנועת האחים המוסלמים בסבב הבחירות הראשון והשני עשויה להציב בפניהם דילמה שעיקרה בחירה בין חבירה למפלגות הסלפיות לבין התבדלות מהם. ההתבדלות מהסלפים עשויה, להערכתנו, להיות חלופה מועדפת בשלב זה מבחינת התנועה למרות ניצחונם בבחירות. במסגרתה, עשויה התנועה להמשיך ולשמור על חזות מתונה, לנסות ולכונן קואליציה עם הכוחות החילוניים ושת"פ טקטי עם הצבא, כדי ליצור "איזונים ובלמים" וחלוקה של מוקדי כוח בניהול המדינה. כל זאת, מבלי לוותר על מטרותיה ארוכות הטווח, ותוך הישענות על מרכזיות התנועה בפרלמנט, אשר ביכולתה להשפיע על גיבוש החוקה ובאמצעותה על יחסי דת-מדינה ועל מעמד הצבא במערכת השלטונית.

האחים המוסלמים בשאר מדינות ערב

12. בעולם הערבי החלו לקום שלוחות של תנועת האחים המוסלמים בשנות השלושים והארבעים של המאה הקודמת. אחת הבולטות שבהם הוקמה בסוריה, והיא נחשבה, בזמנו, לשנייה בגודלה אחרי התנועה המצרית המייסדת. כמו כן, צמחו והתבססו שלוחות חשובות של התנועה בירדן, באלג'יריה, בסודאן, במרוקו, בסעודיה, בתוניסיה ובמדינות המפרץ. בזירה הפלסטינית הוקמה תנועת חמאס, שהיא תנועת בת של האחים המוסלמים. בחינת התנהלות התנועה במדינות השונות ואופי היחסים בין סניפי התנועה במדינות ערב לבין המשטרים השונים מראה, כי הללו מתאפיינים בדפוסי פעולה

שונים, שהושפעו מהתנאים החברתיים והפוליטיים השונים בכל אחת מהמדינות הערביות, תוך התאמה לתנאים הייחודיים שבכל מדינה בדמות מתחים לאומיים, עדתיים, דתיים או שבטיים.

13. כתוצאה מתפיסת העולם, השמה את הדגש על שינוי חברתי עמוק, ונוכח הקו התקיף בו נקטו נגדה השלטונות, **התמקדה תנועת האחים המוסלמים במרבית מדינות ערב בבניית תשתית חברתית ובהכשרת הלבבות ("דעוה"), וגילתה מידה רבה של פרגמטיזם ונכונות להבליג על רדיפות המשטרים כדי להבטיח את הישרדותה לטווח הארוך.** בכמה מדינות התנועה השתלבה במסגדים הפוליטיים, לרוב כאפוזיציה נסבלת ובכמה מקרים היא אף שיתפה עמם פעולה נגד אתגרים פוליטיים משותפים. **בשני מקרים חריגים - בסוריה וברשות הפלסטינית - היו האחים המוסלמים וחמאס, תנועת הבת הפלסטינית שלהם, מעורבים במהלכים אלימים נגד השלטון.** בסוריה נחלה מעורבותם כישלון (בשנת 1982), בעוד שבזירה הפלסטינית נחלה חמאס הצלחה (בשנת 2007).

14. כך למשל, **בירדן לא היוותה התנועה** באופן מסורתי אפוזיציה ואיום משמעותי למשטר האשמי, והיא אף שולבה בכמה פרקי זמן במוסדות השלטון; **בסודאן** עברה התנועה תקופות של השתלבות בשלטון והשפעה פוליטית על הנעשה במדינה, לצד תקופות של רדיפות ושל דיכוי; **באלג'יריה** השתלבה התנועה בסופו של דבר במערכת השלטונית של הנשיא בותפליקה; **במרקו** התפצלה התנועה בין מפלגה המשולבת במוסדות השלטון לבין קבוצה אפוזיציונית הנרדפת ע"י השלטונות; **בסעודיה** העניק המשטר מקלט לפעילי האחים המוסלמים אולם יחסו לתנועה נותר מסויג; **בקטר** זכתה התנועה לתמיכת השלטון **ובכוית** הם השתלבו בחיים הפרלמנטריים. **בתוניסיה** נרדפה מפלגת אלנהצ'ה המזוהה עם האחים המוסלמים ע"י השלטונות, עד לזכייתה בבחירות שלאחר "מהפכת היסמין".

15. **בסוריה** לעומת זאת, **עמדה** תנועת האחים המוסלמים בראש התקוממות נגד משטרו של חאפז' אסד, שהתמקדה בעיר חמאת (בשנת 1982) - התקוממות אשר דוכאה בברוטליות ע"י המשטר. לאחר מכן, הוצאה התנועה אל מחוץ לחוק והיא המשיכה לפעול בעיקר מחוץ למדינה; כיום שותפה התנועה בהתקוממות נגד משטרו של בשאר אסד, כחלק מקואליציה רחבה יותר של מתנגדי המשטר. **ברשות הפלסטינית** השתתפה חמאס, תנועת הבת של האחים המוסלמים, בבחירות לפרלמנט (בשנת 2006) אולם לאחריהן, **היא השתלטה בכוח הזרוע על רצועת עזה** (בשנת 2007), דיכאה את כוחם של יריביה, מהפתח ומהרשות הפלסטינית, **וביססה את שליטתה הפוליטית והביטחונית על רצועת עזה.** המקרה של **רצועת עזה מהווה, עד היום הזה, דוגמה חריגה להקמתה של ישות שלטונית ע"י תנועה המזוהה עם האחים המוסלמים, שתפסה את השלטון בהפיכה צבאית.**

16. כצעד של זהירות, כדי שלא להסתבך בפוליטיקה היום-יומית, ומתוך רצון להימנע מאחריות שלטונית, **פעלה תנועת האחים המוסלמים בזירה הפרלמנטרית ברוב המדינות ערביות באמצעות מפלגות חזית המזוהות עמם, שהשתלבו במשחק**

הפוליטי: במצרים השתתפה התנועה בבחירות, שהתקיימו לאחרונה לפרלמנט, במסגרת מפלגת החירות והצדק; **בירדן** הקימה תנועת האחים המוסלמים את חזית הפעולה האסלאמית; **באלג'יריה** הקימה את התנועה לחברה של שלום; **בסודאן** את חזית האמנה האסלאמית (ICF) ובהמשך את חזית הפעולה הלאומית (NIF); **בלבנון** מזוהה תנועת האחים המוסלמים עם ארגון בשם אלג'מאעה אלאסלאמיה; **במרוקו**, הוקמה מפלגת הצדק והצמיחה המרוקאית; **בתוניסיה**, הוקמה מפלגת **אלנהצ'ה**, שנרדפה ע"י השלטונות עד ל"מהפיכת היסמין", שהביאה לניצחונה בבחירות ולהפיכתה לכוח פוליטי מרכזי במדינה; **בסעודיה**, לא הותר לתנועת האחים המוסלמים להקים מפלגה; **ובכית**, הם הקימו את התנועה החוקתית האסלאמית. **בסודאן**, נהנתה התנועה מהשפעה פוליטית, אולם סבלה גם מדיכוי ומרדיפות, כשחלו תהפוכות פנימיות בצמרת השלטון. **בסוריה**, שמרה התנועה על זהותה כתנועת האחים המוסלמים, אולם מנהיגה הביע בשנה האחרונה נכונות להפוך אותה למפלגה פוליטית.

האחים המוסלמים נוכח הטלטלה האזורית

17. **תנועות האחים המוסלמים** באזור אמנם לא מילאו עד כה **תפקיד מרכזי באירועים הדרמטיים, שפקדו את העולם הערבי במהלך שנת 2011, אולם דומה כי הן המרוויחות המרכזיות מתהליכי השינוי שעוברות כמה מהמדינות הערביות. נראה, כי התנועות מזהות שעת כושר היסטורית לתרגם את כוחן החברתי לכוח פוליטי משמעותי, הגם שהן מקפידות לשמור על פרופיל ציבורי ותקשורתי נמוך. בשלב זה, מאמצות תנועות האחים המוסלמים טקטיקה של התנהלות זהירה, המתבטאת בעמעום ובהסתרה של האידיאולוגיה הקיצונית, בהצגת פנים מתונות, בהימנעות מבטות תקשורתית, ובחבירה לקבוצות מחאה אחרות בעלות אידיאולוגיה שונה.**

18. בחלק מהמקרים, מעדיפה תנועת האחים המוסלמים **להשתלב בקואליציה רחבה יותר של אופוזיציה פוליטית או חברתית**, יחד עם קבוצות צעירים ליברליות או מקרב השמאל, השותפים לגילויי המחאה. אולם, ניתן להעריך, כי בהמשך, אם וכאשר גלויי המחאה יבשילו לידי שינויים פוליטיים וחברתיים עמוקים, **תזנח תנועת האחים המוסלמים את ההתנהלות הזהירה הנוכחית ולא תהסס להתעמת עם שותפיה לתנועות המחאה. בנסיבות שכאלו תחתור תנועת האחים המוסלמים להפוך לשחקן פוליטי לגיטימי, בעל נראות בולטת, החותר להשליט את סדר היום האסלאמי שלו ולהפך לגורם דומיננטי בקרב המשטרים והחברות במדינות ערב השונות.**

19. בעקבות הטלטלה האזורית, כבר מתחולל בכמה מדינות ערביות **תהליך הפיכתה של תנועת האחים המוסלמים ממעמד של אופוזיציה - נרדפת או נסבלת - למעמד של כוח פוליטי חשוב העשוי להיות שותף פעיל במנגנונים הפוליטיים החדשים. סימנים לכך כבר נראים בכמה מדינות: במצרים, הפכה תנועת האחים המוסלמים לכוח פוליטי לגיטימי וחשוב, וזכתה לניצחונות בשני סבבי הבחירות הראשונים לפרלמנט**

(כ-40% מהקולות בכל אחד מהסבבים). **בתוניסיה**, הפכה מפלגת אלנהצ'ה, שפעילותה נאסרה בעבר, לכוח פוליטי מרכזי בעקבות זכייתה בבחירות לפרלמנט (כ-40% מהקולות). **במרוקו**, זכתה מפלגת הצדק והפיתוח למספר הגדול ביותר של מושבים בבחירות לפרלמנט (107 מתוך 395), והפכה ממפלגה אופוזיציונית לכוח הפוליטי המרכזי. במדינות ערביות אחרות, שבהן עדיין מתחולל המאבק, חברה תנועת האחים המוסלמים לקבוצות מחאה, הן כאלה החותרות להפיל את המשטר ולשנות את המערכת הפוליטית מן היסוד (סוריה), והן כאלה הרוצות בשלב זה לבצע תיקונים מבפנים (ירדן).

20. עדויות להשפעת הטלטלה האזורית ניתן למצוא גם **בזירה הפלסטינית**, אצל חמאס, תנועת הבת הפלסטינית. אחד הביטויים הבולטים לכך הנו **הידוק הקשרים הפומביים בין תנועת האחים המוסלמים במצרים**, לבין תנועת חמאס. במהלך שנת 2011, התקיימו כמה פגישות בקהיר בין בכירי האחים המוסלמים במצרים לבין הנהגת חמאס, הרואה בהן מנוף לחיזוק מעמדה מול הצבא והממשל המצרי כמו גם מול פתח והעולם הערבי². ביטוי נוסף להשפעת הטלטלה האזורית על חמאס, הנו התהליך (שעדיין לא הסתיים) של עזיבת המפקדה בדמשק ושל עקירת הנהגת חמאס למדינה או למדינות אחרות³.

ח'אלד משעל ראש הלשכה המדינית של חמאס (מימין) ומחמד בדיע המדריך הכללי של האחים המוסלמים, בפגישתם בקהיר, 10 באוגוסט 2011 (www.janobiyat.com)

תנועת האחים המוסלמים במדינות אירופה

21. המאיץ המרכזי להתפשטותה של התנועה מחוץ לגבולות מצרים, ובכלל זה במדינות אירופה, היה **מסע הדיכוי שערך נגדה נשיא מצרים, גמאל עבד אלנאצר** (בשנת 1954). שתי קבוצות גדולות ומאורגנות של תנועת האחים המוסלמים **נמלטו בשנות החמישים ממצרים לסעודיה ולקטר**. קבוצה שלישית של פעילי התנועה, פחות מלוכדת, **נמלטה לארה"ב**

² פירוט ראו לקט מידע מה-15 בנובמבר 2011: "משלחת בכירה מטעם תנועת האחים המוסלמים במצרים קיימה לאחרונה ביקור ראשון מסוגו ברצועת עזה בהמשך לפגישות קודמות עם בכירי חמאס. שהתקיימו בקהיר. שני הצדדים רואים בשיפור קשריהם הפומביים מנוף להשגת רווחים בזירה הפוליטית הפנים-מצרית ואמצעי לביסוס כוחם ומעמדם".

³ פירוט ראו לקט מידע מה-11 בדצמבר 2011: "פיוני מפקדת חמאס מסוריה: תמונת מצב וניתוח ראשוני של המשמעויות".

ולכמה מדינות אירופה, ובכללן מערב גרמניה. כיום טוענת התנועה, כי יש להם נוכחות בלמעלה מ-80 מדינות ברחבי העולם.⁴

22. בגרמניה התערטה תנועת האחים המוסלמים תחילה בקרב הקהילה המוסלמית ובהמשך גם בקמפוסים ובקרב פעילי אופוזיציה מהשמאל. **בעשורים הבאים התבססה תנועת האח בהדרגה במדינות נוספות באירופה והפכה למפיצת האסלאם הרדיקלי במדינות המערב ולנציגה בפועל של קהילות המהגרים המוסלמיים. יודגש, כי הגופים והפעילים השונים באירופה נוהגים בדרך כלל מטעמי זהירות להכחיש את השתייכותם לתנועת האחים המוסלמים,** בעיקר לאחר אירועי 11 בספטמבר 2001.

23. באמצעות סיוע כספי ממדינות המפרץ (הנמשך גם כיום) **הרחיבה התנועה את תשתית "הדעה" שלה באירופה ובארה"ב** בהקימה רשת של בנקים, מסגדים, מרכזי מחקר, מכונים אסלאמיים, מוסדות חברתיים ומוסדות חינוך. כל אלו עוסקים בהפצת האסלאם הרדיקלי פוליטי של התנועה בקרב הקהילות המוסלמיות באירופה. המרכזים **האסלאמיים הבולטים ביותר באירופה, שלהם קשר ישיר או עקיף לתנועת האחים המוסלמים, נמצאים כיום בבריטניה, בגרמניה ובצרפת** (העיר מינכן הייתה תקופה ארוכה מטה מרכזי של פעילויות התנועה) בין המוסדות הבולטים במדינות הללו ניתן למנות את **החברה האסלאמית של גרמניה** (Islamic Society of German או IGD); **איגוד הארגונים האסלאמיים בצרפת** (Union of Islamic Organizations) **ואיגוד המוסלמים של בריטניה** (the Muslim Association of Britain, או MAB).

24. תנועת האחים המוסלמים ברחבי אירופה **חותרת להפוך את האסלאם לכוח דומיננטי ביבשת בקרב החברה האירופית הרב-תרבותית, כחלק מהחזון הכולל של השתלטות האסלאם על העולם.** יוסף אלקרצ'אוי, מבכירי הפוסקים המוסלמיים סוניים המזוהה עם תנועת האחים המוסלמים, שב והביע באחרונה ביטחון, כי האסלאם ישתלט בסופו של דבר על אירופה אולם, לשיטתו, **לא במלחמה אלא באמצעות מאמצי ההטפה והחינוך** ("הדעה")⁵. הוא קבע, כי האסלאם "ישוב לאירופה ככובש ומנצח, לאחר שגורש משם פעמים", בהוסיפו הסתייגות: **"ייתכן, כי הכיבוש הבא, ברצון אללה, יתבצע ע"י הטפה וע"י אידיאולוגיה"**⁶.

25. ביטוי למטרת העל ניתן למצוא בביטאון תנועת האחים המוסלמים בבריטניה רסאלת אלאח'ואן, שבשער שלו הופיעה מפה של העולם ומתחתיה ציטטה של חסן אלבנא מייסד האחים: **"המשימה שלנו (הנה) שלטון על העולם" מאוחר יותר, כנראה החל משנת**

⁴ מאמרו של אהוד רוזן, שהתפרסם בסוף שנת 2010 באתר המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה: "Mapping the Organizational Sources of the Global Delegitimization Campaign against Israel in the UK" (להלן: מאמרו של אודי רוזן עמ' 12).

⁵ מאמרו של אודי רוזן.

⁶ ממר", Special Dispatch No. 447, 6 בדצמבר 2002, מתוך מאמרו של אודי רוזן.

2003, הושמטו מהכותרת המילים "שלטון על העולם..." (להערכתנו, בשל חשש האחים מהסתבכות עם רשויות החוק בבריטניה לאחר אירועי ה-11 בספטמבר 2001).

עמדת תנועת האחים המוסלמים באירופה כלפי הטרור

26. **תנועת האחים המוסלמים מתנגדת לאידיאולוגיה של אלקאעדה, ופעיליה אינם מעורבים ישירות בפיגועי טרור נגד מדינות המערב או נגד ישראל. התנועה מתנגדת גם לאסלאם השיעי הרדיקלי המופץ ע"י איראן.** לפיכך, מדינות אירופה אינן רואות בתנועת האחים המוסלמים, בדו"כ, סיכון ביטחוני ועל כן הן מאפשרות להם לפעול בקרב הקהילות המוסלמיות. זאת, בניגוד מובהק להתארגנויות אלקאעדה והג'האד העולמי, המהוות יעד לפעילות סיכול של שרותי הביטחון במדינות המערב השונות.

27. **בה בעת, התנועה מפצה תעמולה ארסית כלפי המערב וערכיו המביאה לבידול האוכלוסייה המוסלמית.** תעמולה זאת מקשה על הקהילות המוסלמיות השונות להתערות בחברות המקומיות במדינות השונות ולהפנים את ערכיו הליברליים והדמוקרטיים של המערב. היא גם תורמת לתחושת ניכור ואי-שייכות בקרב האוכלוסיות המוסלמיות המקומיות. מעבר לכך, **צעירים מרחבי אירופה, שנחשפו למשנתם האסלאמית-קיצונית של תנועת האחים המוסלמים, מהווים תשתית אנושית פוטנציאלית לארגוני הג'האד העולמי** (תהליך של "ג'האדיזציה"). ואכן, בשנים האחרונות ניתן לזהות טרוריסטים בעלי אזרחות מערבית, שהתחנכו בשלב זה או אחר במוסדות המזוהים עם "הדעוה" של תנועת האחים המוסלמים, או שעברו תהליכי אסלאמיזציה רדיקלית באמצעות האינטרנט, **עד שבסופו של תהליך זנחו את תורתה ודרכה של התנועה, ופנו לדרך הטרור של הג'האד העולמי.**

עמדת תנועת האחים המוסלמים באירופה כלפי ישראל

28. **האחים המוסלמים באירופה (כמו גם במדינות ערב) שותפים לעמדת היסוד האידיאולוגית העוינת לישראל, שוללת את זכות קיומה, תומכת בתנועת חמאס, שוללת את הלגיטימיות של הרשות הפלסטינית, מתנגדת באופן נחרץ לתהליך השלום למו"מ בין ישראל לבין הרשות הפלסטינית, ושוללת את סממני הנורמליזציה שבין ישראל לבין מדינות ערב (בדגש על מצרים ועל ירדן).** האידיאולוגיה של האחים המוסלמים גורסת, כי "פלסטיין" הנה אדמת הקדש מוסלמית, שיש להקים על כל שטחה מדינה פלסטינית אסלאמית, אליה יחזרו כל הפליטים שנמלטו בשנת 1948 בתוקף מה שמכונה "זכות השיבה".

29. **תנועת האחים המוסלמים באירופה ממלאת תפקיד מרכזי במתקפת הדה-לגיטימציה נגד ישראל וחותרת להפיץ בקרב ציבורים אירופיים שונים את עמדות היסוד הללו, לעתים בצורה "מרוככת" תוך התאמתן לאוון המערבית.** זאת ע"י השתתפות בפרויקטים

תודעתיים (כגון שיגור משטים ושיירות לרצועת עזה); מעורבות בפעילות תעמולתית אנטי-ישראלית במדינות השונות והשתלבות בקמפיין BDS להחרמת מדינת ישראל, תוצרתה, תרבותה ומנהיגיה. בנוסף לכך, ממלאת תנועת האחים המוסלמים תפקיד חשוב באיסוף כספים עבור חמאס באמצעות "קואליציית הצדקה", רשת קרנות עולמית בראשות שיח' יוסף אלקרצ'אוי.

30. את פעילותה האנטי-ישראלית מקיימת תנועת האחים המוסלמים בשת"פ עם גורמי שמאל-קיצוניים העוינים לישראל ("הקואליציה הירוקה-אדומה", כפי שהיא מכונה לעתים בתקשורת), עם ארגוני זכויות אדם ועם ארגונים חברתיים. בו בזמן, מקיימים פעילי הארגונים האסלאמיים האירופיים המזוהים עם תנועת האחים המוסלמים קשרים שוטפים עם הסניפים ועם המנהיגים של האחים במזה"ת, בדגש על שיח' יוסף אלקרצ'אוי בקטר והנהגת תנועת האחים המוסלמים במצרים.

מבנה העבודה

31. העבודה כוללת את הפרקים הבאים:

- א. עיקרי העבודה.
- ב. תנועת האחים המוסלמים במדינות ערב:
  - (1) תנועת האחים המוסלמים במצרים.
  - (2) תנועת האחים המוסלמים בסוריה.
  - (3) תנועת האחים המוסלמים בירדן.
  - (4) תנועת האחים המוסלמים באלג'יריה.
  - (5) תנועת האחים המוסלמים בסודאן.
  - (6) תנועת האחים המוסלמים בסעודיה.
  - (7) תנועת האחים המוסלמים בנסיכויות המפרץ.
  - (8) תנועת האחים המוסלמים בלבנון.

(9) תנועת האחים המוסלמים במרוקו.

(10) תנועת האחים המוסלמים בתוניסיה.

ג. תנועת האחים המוסלמים באירופה:

(1) התבססות תנועת האחים המוסלמים באירופה.

(2) מסגרות- העל של תנועת האחים המוסלמים באירופה.

(3) פעילות תנועת האחים המוסלמים בתורכיה.

(4) בריטניה כמרכז לפעילות תנועת האחים המוסלמים באירופה.

(5) לונדון כמרכז תקשורתי עבור האחים המוסלמים.

תנועת האחים המוסלמים במדינות ערב

תנועת האחים המוסלמים במצרים⁷

32. בעקבות הטלטלה בעולם הערבי וסילוקו של משטר מבארכ נהנית כיום תנועת האחים המוסלמים במצרים **משיפור משמעותי במעמדה מבית ובקרב הקהילה הבינ"ל**. לאחר שמאז הקמתה בשנת 1928 נרדפה התנועה ע"י המשטרים השונים ונתפסה כיריבתם המרכזית, היא **מהווה כיום גורם כוח לגיטימי במערכת השלטונית המתהווה במדינה**.

33. ניתן לזהות **מספר שלבים מרכזיים בהתפתחות תנועת האחים המוסלמים לאורך השנים** בהם היא חוותה תמורות והתפתחויות באידיאולוגיה ובדרכי פעולה:

א. **השלב הראשון** (בשנים 1928-1954) - **גיבוש המבנה והדרך של התנועה וביסוס מעמדה בחברה**.

⁷ ניתוח מקיף יותר על תנועת האחים המוסלמים במצרים ראו לקט מידע מה-27 במרס 2011: "האחים המוסלמים הנה תנועת המונים אסלאמית, שבבסיס תפיסת העולם שלה עומדת האמונה, כי "האסלאם הוא הפתרון", והחתימה - המוצהרת - לכינון של סדר ושלטון הלכה עולמי אסלאמי (חליפות) על חורבות הליברליזם המערבי. התנועה, הנשענת על תשתית נרחבת במדינות ערב ובמידה פחותה במערב, תופסת את האירועים האחרונים במצרים כהזדמנות היסטורית וחותרת לנצל את התהליך הדמוקרטי להתקדמות הדרגתית ובלתי-אלימה לביסוס דומיננטיות פוליטית, ובסופו של דבר להשגת השלטון במדינה ובגזרות נוספות במזה"ת".

ב. **השלב השני** (בשנים 1954-1970) - **תקופת הבידוד והעימות עם המשטר הנאצריסטי שלו בפילוג רעיוני חריף בתנועה בין הזרם הרדיקלי שהתפתח בה לבין הזרם הפרגמטי (הזרם המרכזי בתנועה).**

ג. **השלב השלישי** (1970 - ראשית שנות ה-90) - **עידן הפתיחות הפוליטית היחסית מצד המשטר, פרישת הפלגים הרדיקליים מהתנועה ותחילת השתלבותה במערכת הפוליטית.**

ד. **השלב הרביעי** (אמצע שנות ה-90 ועד ינואר 2011) - **הכבדת יד של משטר מבארק על התנועה ותהיות פנימיות באשר לזהות שעליה לאמץ** (תנועה דתית-חברתית ו/או מפלגה פוליטית) המלוות במתחים פנימיים חוזרים ונשנים.

ה. **השלב החמישי** (שהחל בינואר 2011) - **הפיכתה של התנועה לגורם פוליטי לגיטימי והשתלבותה של התנועה במערכת השלטונית המתהווה ב"מצרים החדשה", שלאחר נפילת משטר מבארק.**

34. כך, כיום, על אף שהתנועה לא הובילה את אירועי המחאה במדינה שהובילו לנפילתו של משטר מבארק, **היא מצטיירת כמרוויחה הגדולה מבין הכוחות הפוליטיים מהשינוי שעוברת המדינה, ככוח המאורגן והמנוסה בזירה הפוליטית.** ביטוי בולט לכך ניתן **בבחירות לפרלמנט, השלב המשמעותי הראשון בתהליך העברת השלטון להנהגה אזרחית נבחרת.** בסבב הראשון של הבחירות זכתה מפלגת החירות והצדק, הזרוע הפוליטית של תנועת האחים המוסלמים, בכ-40% מהקולות. עפ"י דיווחים תקשורתיים זכתה המפלגה בכ-47% בסבב הבחירות השני.

35. **מעבר לכך, מעמדה הציבורי של התנועה ניכר לא רק בהישגיה האלקטורליים בבחירות לפרלמנט אלא גם באחיזתה באיגודים המקצועיים ובאיגודי הסטודנטים.** תנועת האחים המוסלמים **מזהה בתהליך הדמוקרטי במצרים שעת כושר היסטורית לתרגום כוחם החברתי לכוח פוליטי משמעותי.** היא מבקשת להשתלב במערכת השלטונית (הפרלמנט והממשלה) מתוך עמדת כוח, **באופן שיאפשר לה לקדם את חזונה לשנות את צביונה של המדינה, קרי - לכוון מדינת הלכה אסלאמית ולהשפיע על מדיניותה של מצרים בהתאם ליעדיה.** בהקשר זה, יש לראות גם את עמידתה של התנועה על כך, **שהפרלמנט העתידי יהיה הגורם הדומיננטי בגיבוש החוקה החדשה במדינה.**

זאת משום שלאופייה של החוקה תהיה השפעה מכרעת בסוגיות מפתח במדינה, כגון יחסי דת ומדינה ומעמד הצבא במערכת השלטונית, **אותו מבקשת התנועה להגביל.**

36. לצורך כך, התנועה **מנסה להצטייר בצורה מתונה ופרגמטית**, לרבות ע"י התבטאויות בזכות מחויבותה לערכים של דמוקרטיה, של חופש דת ושל שוויון זכויות **תוך הסוואת כוונותיה האמיתיות**. בנוסף, **בעוד שהיא מבדילה עצמה מגורמים אסלאמיסטיים קיצוניים יותר ובראשם הסלפים**, חוברת התנועה לגורמים חילוניים וליברליים (כגון מפלגת "המחר"), כולל במסגרת רשימה קואליציונית המתמודדת יחדיו בבחירות לפרלמנט. **כלפי ישראל, מעמעת התנועה את גישה הבסיסית, השוללת את זכות קיומה, ומבטאת לחלופין גישה מרוככת יותר המשותפת למרבית הגורמים הפוליטיים, השוללת כל יחסי נורמליזציה עם ישראל וקוראת לבחינה מחדש של מרכיבי הסכם השלום בין המדינות.**

37. בפועל, **בין אם בשל הצלחתה לפוגג את חששות מפניה ובין אם בשל ההכרה הגוברת בכוחה, גובר עניינה של הקהילה הבינ"ל** (כולל ארה"ב והאיחוד האירופי) **בחימום היחסים עמה ובביסוס ערוצי קשר עם אנשיה**. זאת, ככל הנראה, כחלק מתהליך הכשרת הקרקע לקראת "היום שאחרי" הבחירות, בו צפויה התנועה למלא תפקיד משמעותי במערכת השלטונית במדינה. **לצד זאת, חל שיפור משמעותי ביחסיה של תנועת האחים המוסלמים עם "אחיותיה" באזור-בירדן, בתורכיה** (עם מפלגת השלטון, ה-AKP) **ועם חמאס ברצועה.**

דמויות בולטות בהנהגת האחים המוסלמים במצרים

38. ד"ר מחמד בדיע עבד אלמג'יד סאמי:

א. **תפקיד בארגון: המדריך הכללי** (החל מינואר 2010).

ב. **רקע אישי:** יליד 1943, במחלה אלכברא, נשוי (+3), חתנו של המדריך הכללי החמישי, מצטפא משהור. בעל דוקטורט ברפואה וטרינרית

מאוניברסיטת אלזקאזיק; עבד כמרצה באוניברסיטאות אסיוט וזקאזיק ושימש מזכ"ל האיגוד המקצועי הכללי של הוטרנרים.

ג. **רקע בתנועה:** חבר בתנועה מראשית שנות השישים; חבר בלשכת ההדרכה משנת 1996, ובלשכת ההדרכה העולמית - משנת 2007. נעצר ונכלא מספר פעמים על פעילותו בתנועה (בהם לראשונה בשנת 1965-1974 ובפעם האחרונה למשך חודש בשנת 2008 בזמן הבחירות לרשויות המקומיות באותה שנה).

ד. **אוריינטציה אידיאולוגית:** בראשית דרכו הושפע מרעיונותיו של סיד קטב; נחשב לנציג מובהק של האסכולה השמרנית בתנועה.

ה. **מאפיינים נוספים:** מצטייר כמנהיג אפור, זהיר, ללא כריזמה וחזון, שנבחר לתפקיד כמועמד פשרה בין גורמי הכוח בארגון.

39. **ד"ר חירת אלשאטר:**

א. **תפקיד בארגון: סגן המדריך הכללי.** נחשב ל"מוח הכלכלי" של התנועה ולמממן הראשי שלה.

ב. **רקע אישי:** יליד שנת 1950, דקהליה, נשוי לאחותו של חבר לשכת ההדרכה מחמוד ע'זלאן ובתו נשואה לבנו של ע'זלאן. בעל תואר ראשון בהנדסה מאוניברסיטת אלכסנדריה ותעודת בוגר במדעי הרוח מאוניברסיטת אלשמס; בעל דיפלומה בלימודים אסלאמיים; למד לימודי חברה האזרחית וארגונים בלתי-ממשלתיים; מחזיק בדוקטורט במחשבים מאוניברסיטת לונדון. בנוסף, עבד בתחום המסחר ובמועצות מנהלים של כמה חברות ובנקים. יש בבעלותו למעלה מעשרה חברות ומפעלים שונים והונו מוערך בכ-100 מיליון ל"מ.

ג. **רקע בתנועה:** הצטרף רשמית לתנועה בשנת 1974, אך החל ליטול חלק בפעילות אסלאמית עוד בשנת 1967 (ייתכן שבראשית דרכו היה נאצריסט); חבר בלשכת ההדרכה משנת 1995. נעצר מספר פעמים (החל משנת 1968); המעצרים הבולטים בשנת 1995 - לחמש שנים; משנת 2007 ועד שנת 2011 באשמת מימון טרור והלבנת כספים.

ד. **אוריינטציה אידיאולוגית:** גם אם בתפיסתו הוא נוטה יותר לאסכולה הרפורמיסטית, הרי שבפועל הוא ניצב בין השמרנים לבין הרפורמיסטים. גורמים בתנועה טענו, כי למרות היותו פופולרי בקרב חברי התנועה מהדור הצעיר, "הוותיקים אימצוהו לחיקם".

ה. **מאפיינים נוספים:** נחשב לאיש החזק והמשפיע ביותר בתנועה (זכה לכינוי "איש הברזל" כמי שחולש על מקורות המימון שלה).

40. **ד"ר מחמד מרסי:**

א. **תפקיד בארגון: יו"ר מפלגת החירות והצדק.**

ב. **רקע אישי:** נולד ככל הנראה, בשנות החמישים;

כיהן כראש החוג להנדסת חומרים בפקולטה להנדסה באוניברסיטת אלזקאזיק.

ג. **רקע בתנועה:** חבר מועצת העם מטעם התנועה ויו"ר הסיעה הפרלמנטרית של תנועת האחים המוסלמים (בשנים 2000-2005).

ד. **אוריינטציה אידיאולוגית:** נמנה ככל הנראה, עם הזרם הרפורמיסטי.

41. **ד"ר עצאם אלדין מחמד חסין אלעריאן:**

א. **תפקיד בארגון: מסגני יו"ר מפלגת החירות והצדק.**

ב. **רקע אישי:** יליד שנת 1954, ג'יזה. בעל תואר ראשון ברפואה, תעודת מוסמך למשפטים ותעודת מוסמך להלכה אסלאמית מאוניברסיטת אלאזהר. חבר מייסד של הארגון המצרי לזכויות אדם.

ג. **רקע בתנועה:** ככל הנראה, הצטרף לתנועה בשנות השבעים; חבר מייסד של הפעילות החינוכית-אסלאמית באוניברסיטת קהיר וכן באוניברסיטאות במצרים; שימש כחבר במועצת העם בשנים 1987-1990 (נציג אמבאבה); אחד החברים המרכזיים שהובילו את השתלבות התנועה במערכת הפוליטית בשנות השמונים; שימש כראש הלשכה המדינית ואחראי להסברה בתנועה. נעצר ונכלא מספר פעמים (הבולט שבהם בשנים 1995-2000. בפעם האחרונה הוא נעצר לשלושה חודשים בשנת 2010).

ד. **אוריינטציה אידיאולוגית:** מזוהה עם האסכולה הרפורמיסטית.

ה. **מאפיינים נוספים:** חבר פעיל מאוד ומשפיע בתנועה; פוליטיקאי מנוסה, כריזמטי, יודע למצב עצמו כ"לוחם דמוקרטיה" מול המערב, ואף נתפס בעבר כאיש הקשר של התנועה מול ארה"ב, אם כי הכחיש זאת.

ו. **התבטאויות עדכניות:** לאחר שתנועת האחים המוסלמים זכתה בסיבוב הראשון של הבחירות למועצת העם התבטא ד"ר אלעריאן, כי מפלגתו הנה "מתונה וצודקת", וכי היא רוצה להחיל את יסודות ההלכה האסלאמית "באופן צודק, המכבד את זכויות האדם ואת החירויות האישיות". הוא גם הביע תקוותו "שהכל יקבלו את המשטר הדמוקרטי", וציין כי "אנחנו מכבדים את הבחירה הדתית של האנשים ואת אורח חייהם (4 בדצמבר 2011, שיחת טלפון עם סוכנות AP).

42. **ד"ר מחמד סעד אלכתאתני:**

א. **תפקיד בארגון: מזכ"ל מפלגת "החירות והצדק".**

ב. **רקע אישי:** יליד שנת 1952, בעל תואר ראשון במדעי הרוח, בעל דוקטורט במדעים, מרצה לבוטניקה בפקולטה למדעים באוניברסיטת אלמניא; חבר בארגון המצרי "אלסמום" לחירויות וחכויות אדם; המזכיר הכללי של מועדון חברי סגל ההדרכה באוניברסיטת אלמניא החל משנת 1990.

ג. **רקע בתנועה:** ממייסדי ועדת התיאום בין המפלגות, הזרמים הלאומיים והאיגודים המקצועיים; ממובילי מעורבות התנועה במערכת הפוליטית; חבר בלשכת ההדרכה החל מיוני 2008; משמש כשליח התנועה לכנסים בינ"ל מחוץ למצרים.

ד. **אוריינטציה אידיאולוגית:** נציג מובהק של הזרם הרפורמיסטי.

ה. **מאפיינים נוספים:** פעלתן, בעיקר בתחום הפוליטי.

תנועת האחים המוסלמים בסוריה⁸

סמל תנועת האחים המוסלמים בסוריה: החרבות והקוראן, שהם סמל תנועת האחים המוסלמים. מעליהם מפת סוריה והכיתוב "אמרו לאנשים דברים טובים" (פסוק מתוך הקוראן, המרמז על הצורך להדריך את המאמינים בדרך הישר, ברוח תפיסת "הדעה" - ההטפה לאסלאם, אשר חסן אלבנא הדגיש בהגותו ובפעילותו). דווקא במדינה בה עברו האחים המוסלמים רדיקאליזציה, ונקטו במהלכים צבאיים נגד השלטונות, מופיעה אימרה השמה את הדגש על "הדעה".

43. תנועת האחים המוסלמים הוקמה בסוריה בשנת 1945 ע"י תלמידיו של חסן אלבנא. בשלבי התבססותה הראשונים התמקדה פעילותה בתחום החינוכי והחברתי (פעילות "הדעה").

⁸ בתת-פרק זה הסתייענו בפרסום של ישראל אלטמן: Israel Elad Altman, "Strategies of the Muslim Brotherhood Movement" (Washington: Hudson Institute, 2009), pp. 24-30.

מוקדי פעילותה, לפחות עד ראשית שנות השמונים, היו בחמץ ובחמאת, הערים הסוניות הגדולות שבמרכז סוריה. כמו כן, הייתה לתנועה נוכחות גם בשכונות העממיות של דמשק. **בשנות השישים והשבעים עברה התנועה בסוריה תהליך של רדיקליזציה אידיאולוגית, ברוח הגותו של סיד קטב.** כפועל יוצא מכך, מאז שנת 1972, הפך הזרם המיליטנטי לדומיננטי בקרב התנועה, **בקוראו לג'האד נגד המשטר הסורי.**

44. **בקרב המייסדים בלט מצטפא אלצבאעי,** מרצה להלכה אסלאמית באוניברסיטת דמשק, שהיה המפקח הכללי הראשון של התנועה בדמשק.⁹ **תלמידו היה סעיד חוא, אחת הדמויות המרכזיות בתנועה בסוריה בשנות השבעים והשמונים.** הוא נאסר ע"י השלטונות הסוריים למשך חמש שנים בשל קריאתו להפלת משטרו של חאפט' אלאסד, ולהקמת מדינה אסלאמית (סונית) בסוריה. את שהותו בכלא הוא ניצל לכתיבת ספרים ולגיבוש הגותו. בשנת 1979 הפך סעיד חוא למנהיג התנועה בסוריה עד שנת 1987.¹⁰

סעיד חוא (1935-1989): דמות משפיעה בשנות השבעים והשמונים (ויקיפדיה בערבית, הערך סעיד חוא)

45. בשנות השבעים ותחילת שנות השמונים נקטה תנועת האחים המוסלמים בדפוסי פעולה של אלימות ושל טרור במאבקה נגד משטרו של חאפט' אסד. מאבקם של פעילי התנועה כלל רציחות של אנשי צבא ושל פעילים בכירים של מפלגת הבעת'. בסופו של דבר, לאחר מספר שנים של התנגשויות אלימות בין תנועת האחים המוסלמים לבין המשטר, **הנחית עליה משטר אסד בשנת 1982 מכה קשה בעיר חמאת שם הפעיל צבא סוריה כוח צבאי מאסיבי נגד אזרחים** (כולל שריון וארטילריה). **עפ"י הערכות בלתי רשמיות, נהרגו בחמאת בין 10,000 לבין 20,000 בני אדם ולעיר נגרם נזק קשה, לרבות הרס מספר רב של מסגדים.**

⁹ תוארו של מנהיג האחים המוסלמים בסוריה ובמדינות ערביות אחרות הוא "המפקח הכללי" (אלמראקב אלעאם), ולא המדריך הכללי (אלמרשד אלעאם), כפי שמנהיג התנועה מכונה במצרים.

¹⁰ למעט השנים 1982-1984, בהן פעל במסגרת תנועת האחים המוסלמים העולמית.

ההרס בעיר חמאת כתוצאה מדיכוי ההתקוממות ע"י הצבא הסורי (צילומים: מימין - אתר אח'ואןויקי, 8 בפברואר 2010; משמאל - בלוג מצרי, egyptianchronicles.blogspot.com).

46. הדיכוי הברוטלי של התנועה הוביל לירידתה למחתרת, ולהפסקה כמעט מוחלטת של פעילותה בסוריה, האסורה עד היום עפ"י החוק. כיום פועלים ראשיה מחוץ לשטח סוריה, בעיקר מלונדון, מאנקרה ומאיכ'ן שבגרמניה, אך גם מערים נוספות באירופה. באאיכ'ן נבנה בסיס התנועה ע"י עצאם אלעטאר, במימון יוסף נצא (מי שנחשב במשך שנים רבות למממן הראשי של האחים המוסלמים ברחבי העולם)¹¹.

47. עם עלייתו של בשאר אלסד (בשנת 2000) קיימה התנועה מגעים עם המשטר הסורי, ומאות מפעיליה שוחרו מהכלא. אולם עד מהרה פסקו מגעים אלה והחל משנת 2004 פעלה התנועה ביתר שאת כדי לשכנע את העם הסורי ומדינות המערב שיש להפיל את המשטר הסורי.

אתר האינטרנט של תנועת האחים המוסלמים בסוריה (ikhwansyria.com)

48. המפקח הכללי של תנועת האחים המוסלמים בסוריה בשנים 2010-1996 היה עלי צדר אלביאנוני, יליד חלב, עורך דין, הפועל מלונדון החל משנת 2000. בלונדון הוא חבר לעבד אלחלים ח'דאם, מי שהיה סגן נשיא סוריה בתקופת חאפט' אסד, שגלה ללונדון בשנת 2005, והפך לאחד מראשי האופוזיציה למשטר הסורי. השניים הסכימו על פעילות משותפת נגד משטרו של בשאר אסד, אולם נראה, כי הסכמה זאת לא הניבה בעבר תוצאות

מעשיות, שכן לאחר מבצע "עופרת יצוקה" (בשנת 2009) הודיע משרד תנועת האחים המוסלמים הסורית בלונדון, על השעיית פעילותה נגד המשטר הסורי, כדי שהתנועה תוכל להפנות את כל משאביה לסיוע לחמאס ברצועה. ההודעה נחתמה בקריאה למשטר הסורי "להתפייס עם עמו", כדי שיוכל למלא את "חובתו המקודשת בשחרור האדמה הכבושה..." (אלקדס, כוית, 18 בספטמבר 2009).

49. **באוגוסט 2010 מונה לתפקיד המפקח הכללי המהנדס מחמד ריאצ' אלשקפה** (13 באוגוסט 2011, אלמצרי אליום). **מחמד ריאצ' אלשקפה** נולד בשנת 1944 בחמאת לאב, שניהן כראש אגודת חכמי הדת המקומית. הוא הצטרף לתנועת האחים המוסלמים בשנת 1961. אלשקפה למד באוניברסיטת דמשק בשנות הששים וסיים בשנת 1968 תואר ראשון בהנדסה אזרחית. בשנת 1978 הפך חבר הנהלת האחים המוסלמים בחמאת ושנה לאחר מכן הפך ליו"ר ההנהלה. משנת 1983 הפך חבר בהנהגת התנועה בסוריה. ככל הנראה הוא בעל רקע צבאי¹².

50. בתחילת שנות השמונים (כנראה בעקבות אירועי חמאת) **התגורר אלשקפה בעיראק**. בשנת 2003 נעשה ניסיון להתנקש בחייו בבגדאד, אך הוא נפצע באופן קל. מאז שנת 2008 הוא **התגורר בתימן, וכיום ולסירוגין גם בתורכיה**¹³. בשנה האחרונה הוא הביע נכונות להפוך את התנועה בסוריה למפלגה פוליטית¹⁴, כפי שעשתה תנועת האחים המוסלמים במדינות ערביות אחרות.

המהנדס מחמד ריאצ' אלשקפה:
המפקח הכללי של תנועת האחים
המוסלמים בסוריה החל משנת 2010
(מתוך אתר התנועה)

עלי צדר אלדין אלביאנוני: המפקח הכללי של
תנועת האחים המוסלמים בסוריה בשנים 2010-
1996 (16 בנובמבר 2009, ערוץ האחים המוסלמים
בלונדון אלחואר)

51. בפברואר 2011, בעקבות האירועים הדרמטיים בתוניסיה ובמצרים, **פתחה תנועת האחים המוסלמים במתקפה תקשורתית מחדשת נגד המשטר הסורי**. היא קראו לו להפסיק את כל צעדי הדיכוי נגד העם הסורי והביעה ביקורת קשה על מצב העוני, הרעב והאבטלה

¹² אלשרק אל'אוסט, 20 באוגוסט 2010.
¹³ האתר סוריון.נט, 15 בספטמבר 2010.
¹⁴ ah00.wordpress.com

השוררים בסוריה (2 בפברואר 2011, אלשרק אלאוסט). במהלך ההתקוממות, שעדיין נמצאת בעיצומה, השתלבה תנועת האחים המוסלמים בקואליציה של הארגונים הפועלת להפלת בשאר אסד.

52. **ככל שנמשכו המהומות החלה תנועת האחים המוסלמים להשתתף בוועידות אופוזיציה שונות, שהתקיימו באירופה.** לבסוף, היא הצטרפה למועצה הלאומית הסורית¹⁵ בראשות האופוזיציונר הליברל ד"ר ברהאן ע'לין היושב בצרפת. **מחמד פארוק טיפור**, סגנו של מחמד אלשקפה, הנו נציג התנועה בוועד הפועל של המועצה. אפשר, כי תנועת האחים המוסלמים משתמשת במועצה הלאומית הסורית, אשר מוצגת כארגון דמוקרטי-ליברלי, כדי לקבל הכרה בזירה הבינ"ל באופן רשמי ולהשתלב, בסופו של דבר, במערכת השלטונית ב"יום שאחרי" אסד¹⁶.

53. ריאצ' אלשקפה, המפקח הכללי של תנועת האחים המוסלמים בסוריה, העניק ראיון שהתפרסם בעיתון אלשרק אלאוסט (5 בדצמבר). בראיון הוא צפה את נפילת המשטר הסורי ציין, כי יסכים להתערבות צבאית תורכית, אך לא למעורבות זרה. הוא הודה שלתנועת האחים המוסלמים אין בסיסים בתוך סוריה בשל החוק הקובע גזר דין מוות למי שמשתייך לתנועה.

54. באותו ראיון ציין אלשקפה, כי תנועת האחים המוסלמים אינה מקיימת קשרים עם חזבאללה משום שחזבאללה ואיראן משתתפים בדיכוי העם הסורי. הוא ציין, כי ידוע לו שבחדרי המבצעים בסוריה נמצאים מומחים ממשמרות המהפכה. אלשקפה נשאל האם תנועת האחים המוסלמים תאמץ את מודל השלטון התורכי, לאחר שמשטר בשאר ייפול, הוא השיב, כי הוא בעד המודל התורכי ולא בעד המודל האיראני. לדבריו, תנועת האחים המוסלמים אינה רוצה לכפות את ההלכה הדתית על סוריה, היא תחוקק חוקים המבוססים על חירות, צדק ושוויון אך תקבל השראה מדת האסלאם.

55. להערכתנו, בשל האחיזה שעדיין יש לה בקרב האוכלוסייה המוסלמית הסונית למרות שנות דיכוי ארוכות, **ניתן להניח כי תנועת האחים המוסלמים בסוריה תמלא תפקיד חשוב בתנועת המחאה נגד משטרו של בשאר.** זאת, כחלק מקואליציה של מתנגדים נוספים למשטר אליהם היא תשאף לחבור. כמו במדינות אחרות כך גם בסוריה מנסה תנועת האחים המוסלמים להפגין בשלב המאבק נגד המשטר חזות מתונה העלולה להתפוגג לאחר הפלת המשטר הסורי והפיכתה לכוח פוליטי חשוב.

¹⁵ ארגון גג של מספר גורמי אופוזיציה - ליברלים, כורדים, אנשי האחים המוסלמים, אנשי שבטים, אנשי "ועדות התיאום המקומיות" האחראיות לארגון הפגנות בשטח.

¹⁶ כינוס של האופוזיציה הסורית באיסטנבול, תחת הכותרת "ועידת ההצלה הלאומית", התקיים ב-15 ביולי 2011. לטענת המארגנים השתתפו בכינוס נציגים מכל סוגי האופוזיציה אולם בפועל הוא נשא גוון אסלאמי. בין הנושאים בכינוס היה עלי אלביאנוני המפקח הכללי של האחים המוסלמים בסוריה לשעבר.

תנועת האחים המוסלמים בירדן

סמל תנועת האחים המוסלמים בירדן. מסביבו (בעיגול הלבן) מופיע המוטו של התנועה: "אללה הוא מטרותנו; הנביא [מחמד] הנו מנהיגנו; הקוראן הוא חוקתנו; הג'האד דרכנו; המוות למען אללה הוא השאיפה הנעלה ביותר שלנו".

כללי

56. תנועת האחים המוסלמים בירדן הנה גורם האופוזיציה המרכזי במדינה הן מבחינת גודלה והן מבחינת השפעתה בקרב הציבור וככזו היא מהווה אתגר משמעותי עבור המשטר הירדני. התנועה בירדן מורכבת מפעילים ממוצא פלסטיני ומעבר-ירדנים. בדומה לתנועות דומות לה במדינות ערב, מייחסת התנועה בירדן חשיבות רבה לנושא החברתי-כלכלי כמפתח לצבירת עוצמה פוליטית ולהרחבת השפעתה ברחוב. מאז שנת 1992, פועלת התנועה גם כתנועה פוליטית באמצעות חזית הפעולה האסלאמית (IAF), שלה ייצוג בפרלמנט.
57. תנועת האחים המוסלמים בירדן מהווה אופוזיציה לגיטימית למשטר ההאשמי. בתקופות מסוימות, בעיקר בשנות ה-50 וה-60 של המאה הקודמת, קיימה התנועה קשר הדוק עם המשטר ושימשה עבורו משענת נאמנה בהתמודדותו נגד פעילותם החתרנית של תומכי הנאצריזם ותנועות שמאל חילוניות לאומיות. בהמשך, התאפיינה מערכת יחסים זו בעליות ובמרדות. קשרי התנועה עם המשטר הורעו בשנים האחרונות בעקבות תהליכי הקצנה שעברה. הללו מצאו ביטויים בביקורת על מדיניות המשטר בסוגיות חוץ, בעיקר בנושא הסכם השלום עם ישראל, ובמאבק נגד ביטויי הנורמליזציה עם ישראל.
58. תנועת האחים המוסלמים בירדן מפוצלת כיום בין פלג קיצוני, שרובו ממוצא פלסטיני, התומך בתנועת חמאס לבין פלג פרגמטי יותר הכולל בעיקר פעילים ממוצא ירדני, הכולם מגמות הקצנה ובכך מסייע למעשה למשטר הירדני. בשנים האחרונות, נותן את הטון הזרם הקיצוני בעיקר לאחר שהמאם סעיד, פלסטיני במוצאו, נבחר באפריל 2008 לשמש כמפקח הכללי, המשרה הבכירה ביותר בתנועה. לאחר היבחרו הביע המאם סעיד תמיכה בטרור הפלסטיני וקרא להרוג יהודים (ראו להלן).

**של תנועת האחים המוסלמים בירדן,
במהלך תהלוכת הזדהות עם תושבי רצועת
עזה (5 בדצמבר 2008, ערוץ אלאקצא של
חמאס).**

59. תנועת האחים המוסלמים בירדן **ממלאת תפקיד מרכזי בגילויי המחאה נגד המשטר ההאשמי**. מחאה זאת, מתקיימת בשלב זה, "על אש קטנה" ומתבטאת בעיקר בהפגנות בימי שישי בהם משתתפים כמה אלפי איש. מרכזיותה של התנועה בולטת בעיקר בעמאן ולעתים גם בצפון (נפת ארביד). תנועת **האחים המוסלמים פועלת כחלק מקבוצות מחאה אחרות מתנגדי המשטר** כגון גורמי שמאל, קבוצות אסלאמיות שאינן משתייכות לתנועה, ליברלים ואנשי הזרם הפן-ערבי. בדרום ירדן חברה תנועת האחים המוסלמים לקבוצות מחאה שמקורן בשבטים הדרומיים.

60. הדרישה שמעלים תנועת האחים המוסלמים ושאר קבוצות המחאה, בשלב זה לפחות, הנה **לתיקון המשטר ההאשמי ולא להפלתו**. תנועת האחים המוסלמים נמנעת מקריאות להפלת המשטר ומעלה את הדרישה להקמת **מונרכיה פרלמנטרית**, שמשמעותה צמצום סמכויות המלך והפיכת הממשלה, הפרלמנט והסנאט, לגופים נבחרים ולא ממונים¹⁷. תנועת האחים המוסלמים מעלה גם דרישות לרפורמות כלכליות-חברתיות, בין השאר לשמירה על מחירים נמוכים ומסובסדים. היא נותנת בשלב זה, הזדמנות לממשלה הנוכחית בראשות עון אלח'צאונה ועדיין לא קיבלה החלטה אם להשתתף בבחירות שנת 2012 (לרשויות המקומיות ולפרלמנט).

אבני דרך בתולדות תנועת האחים המוסלמים בירדן¹⁸

61. שלא כמו מדינות ערביות אחרות דוגמת מצרים וסוריה, **מהווה תנועת האחים המוסלמים בירדן אופוזיציה לגיטימית למשטר ההאשמי**. הפלג הירדני של תנועת האחים

¹⁷ ראו כתבה באלג'זירה (28 בפברואר 2011) אודות הקמת ועדה הכוללת 24 אישים וביניהם כאלו המזוהים עם האחים המוסלמים, הקוראת לכונן מונרכיה חוקתית. ראו גם ראיון של עבד אלמג'יד ד'ניבאת, המפקח הכללי של האחים המוסלמים בירדן לשעבר. בראיון טען ד'ניבאת, כי משמעות דרישת האחים לכונן "מונרכיה חוקתית" אינה הגבלת סמכויות המלך אלא הגברת חריות הכלל באמצעות חקיקה. הוא גם קרא לרפורמות בבחירות לרשויות המקומיות ולפרלמנט (29 בנובמבר 2011, אלרא'י).

¹⁸ בתת פרק זה הסתייענו, בין השאר, במאמרו של עצאם אבו ריא, **המונרכיה ההאשמית, האחים המוסלמים והמערכת הפסוודו-דמוקרטית בירדן בשנים 1989-1997**, ג'מאעיה כרך ב' תשס"ג, עמ' 11-38.

המוסלמים הוקם בשנת 1945 בחסות המלך עבדאללה הראשון, על בסיס האידיאולוגיה של תנועת האחים המוסלמים במצרים. בשנת 1948, לאחר שנאסרה פעילות התנועה במצרים, מצאו רבים מחברי התנועה המצרית מקלט בירדן. בשנת 1954 נמלטו לירדן פעילים נוספים של התנועה במצרים, כולל כמה ממנהיגיה. בשנים אלו, התמקדה פעילות התנועה בירדן בהקמת מוסדות דת, צדקה, חינוך ורווחה ("דעוה"), המשמשים עד היום בסיסי השפעתה החברתית והפוליטית של התנועה בירדן.

62. עם סיפוח הגדה המערבית ע"י המלך עבדאללה לירדן (בשנת 1950) הותר לתנועת האחים המוסלמים לקיים את פעילותם בגלוי והם הוכרו כ**ארגון חוקי א-פוליטי**, הפועל באמצעות סניפים ברחבי הממלכה. אולם, גם בתקופה זו לא נמנעה תנועת האחים מלבקר את המשטר הירדני, את קשריו עם בריטניה כמו גם את החריגה מעקרונות ההלכה האסלאמית (השריעה) בחיי היום-יום. על רקע ביקורת זו, נאסר מנהיג תנועת האחים המוסלמים בירדן לא אחת ע"י השלטונות. אולם האינטרסים המשותפים של התנועה ושל המשטר הירדני עלו על גורמי המתיחות והמחלוקת והכתיבו באותה עת דו-קיום ביניהם על בסיס של "כבדהו וחשדהו".

63. **בשנות החמישים תמכה תנועת האחים המוסלמים בירדן במלך חוסיין במאבקו נגד ארגוני שמאל ונגד הנאצריסטים.** היא אף עמדה לצדו במהלך ניסיון ההפיכה בשנת 1957. באותה שנה, כאשר הוציא המלך חוסיין צו האוסר על התארגנויות פוליטיות בירדן, לא חלה המגבלה על תנועת האחים המוסלמים. בתמורה, סייעה התנועה למשטר הירדני תוך ניצול המסגדים ובמות ציבוריות אחרות לגיוס תמיכה עבורו. אולם, למרות היחסים הקרובים שנוצרו, חשש השלטון ההאשמי מתנועת האחים המוסלמים בעיקר בשל האוריינטציה האנטי-מערבית והאנטי-נוצרית החזקה של התנועה ומטרתה ארוכת הטווח לכונן בירדן מדינה אסלאמית, שתתנהל עפ"י חוקי השריעה. **בשל כך, הייתה התנועה נתונה לפיקוח שירותי הביטחון הירדניים, והמשטר קבע את גבולות מרחב חופש הפעולה הפוליטי שלהם.** בו-זמנית נמנע המשטר מלדכא אותם בכוח ולגרום להדרתם המוחלטת מהחיים הפוליטיים.

64. לאחר מלחמת ששת הימים (בשנת 1967) הוכפפו סניפי תנועת האחים המוסלמים ביהו"ש וברצועה להנהגת התנועה בירדן. בשנת 1970, כאשר סילק הצבא הירדני את הארגונים הפלסטיניים ממחנות הפליטים בעמאן ובערים ירדניות אחרות (אירועי "ספטמבר השחור"), עמדה תנועת האחים המוסלמים לצדו של חסין. התנועה תוגמלה על תמיכתה והיא קיבלה את מיניסטרויון החינוך בממשלת ירדן, ובכך רכשה עמדת השפעה בעיצוב הערכים של הדור הבא. כתנועה פוליטית **התמודדה לראשונה רק בבחירות בשנת 1989** בהן זכה הזרם האסלאמי במפתיע **בכ-30 מתוך 80 המושבים בבית הנבחרים**. לאחר ניצחונה בבחירות, הודיעה התנועה, כי אין לה כל כוונה לתפוס את השלטון בירדן. **היא הדגישה, כי תפעל אך ורק בדרכים חוקיות כחלק מהפרלמנט וכאופוזיציה קונסטרוקטיבית לממשלה.**

65. ניצחונה המרשים של תנועת האחים המוסלמים בבחירות שנת 1989 והתמיכה העממית לה זכו, הפתיעו את המלך חסין. עם זאת, תגובתו לניצחונה הייתה מתונה והוא לא שינה את מדיניותו כלפיה. בה בעת, דאג המשטר הירדני לשנות את שיטת הבחירות ומיסד את הפעילות הפוליטית בממלכה באמצעות מפלגות. בעקבות פעולות אלה שנקט המשטר הירדני הצטמצם כוחו של הזרם האסלאמי ובבחירות שלאחר מכן הם זכו ב-18 מושבים בלבד.

66. משבר המפרץ הניע את המשטר לקרב את תנועת האחים המוסלמים. **בינואר 1991** (בעיצומו של המשבר במפרץ הפרסי, בעקבות פלישת עיראק לכותרת), **נבחרו חמישה מאנשי התנועה לשמש כחברים בממשלתו של מדר בדראן**. תנועת האחים המוסלמים התנתה את הצטרפותה במילוי שורה של תנאים, שהמרכזיים שבהם, היו התחייבות הממשלה ליישם את חוקי ההלכה האסלאמית (השריעה) בתחומי הכלכלה, החינוך והתקשורת. היא גם דרשה לקבל משרדים ממשלתיים המעורבים בעיצוב והכוונה של ערכים ונורמות: משרד החינוך, המשפטים וההקדשים (אוקאף). בסופו של דבר הצטרף הגוש האסלאמי לממשלה ונציגיו זכו לחמישה תיקים ממשלתיים. בעקבות הצטרפות תנועת האחים המוסלמים זכתה ממשלת בדראן ברוב פרלמנטרי גדול והתנועה זכתה בזירת פעילות חדשה, שלא הכירה בעבר.

67. **אולם, סוגיית ההצטרפות לממשלה עוררה מחלוקת עקרונית עמוקה בקרב הנהגת תנועת האחים המוסלמים**, בהמשך למחלוקות עקרוניות אחרות, **שהולידה שני מחנות**: האחד שהתנגד לכניסת נציגי התנועה לממשלה וראה בכך פגיעה בדימוי התנועה כמייצגת חלופה רדיקלית ו"נקייה" למשטר. מחנה זה טען, שהכניסה לממשלה תעניק לגיטימציה אסלאמית למשטר שאינו מושתת על חוקי השריעה והיא גם עלולה לפגוע בפעילות החברתית העומדת במרכז פעילות התנועה. לעומת זאת, המחנה השני צידד בכניסה לממשלה בראותם בכך הזדמנות להשפיע באופן משמעותי על ניהול ענייני המדינה. **לבסוף, החליט הרוב על כניסה לממשלה**. אולם, כשחלף משבר המפרץ, וכשהחלו ההכנות לוועידת מדריד (בשנת 1991), החליף המלך חסין את הממשלה **ודחק את הגוש האסלאמי החוצה**, בשל התנגדותו להשתתפות ירדן במו"מ עם ישראל.

68. בעקבות החקיקה החדשה בירדן ואישור חוק המפלגות, **הקימה תנועת האחים המוסלמים בירדן ב-28 באוקטובר 1992 את מפלגת חזית הפעולה האסלאמית** (גי'בהת אלעמל אלאסלאמי), **המהווה את הזרוע הפוליטית של התנועה**¹⁹. במפלגה נכללו פעילי התנועה ופעילים אסלאמיסטיים עצמאיים. המטרה העיקרית של הקמת החזית הייתה התמודדות פוליטית עם האתגרים שעמדו בפני תנועת האחים המוסלמים לקראת

¹⁹ למרות שחזית הפעולה האסלאמית הינה הזרוע הפוליטית של תנועת האחים המוסלמים בירדן, היא מהווה גוף נפרד בעל מוסדות עצמאיים. **לאורך השנים בולטים מאבקי כוח בין שני הגופים**, בעיקר על רקע ניסיון תנועת האחים המוסלמים להתערב בבחירות למוסדות החזית ולהשפיע על מדיניותה.

הבחירות לפרלמנט שעמדו להתקיים בנובמבר 1993. **בבחירות בשנת 1993 הם הפכו לסיעה הגדולה ביותר בפרלמנט, אשר התנגדה נחרצות להסכם השלום בין ישראל לבין ירדן שנחתם בשנת 1994.**

69. **אולם הקמת חזית הפעולה האסלאמית הולידה גם מתחים ופילוגים חדשים,** שהמשיכו לאפיין את הנהגת התנועה: מסורתיים ושמרניים מול מודרניסטים, מתונים לעומת נוקשים ועבר ירדניים מול פלסטינים. במפלגה החדשה גם נוצרו מתחים וחיכוכים רבים בין אסלאמיסטים עצמאיים לבין אנשי תנועת האחים המוסלמים. החזית לא הצליחה להתפתח כמפלגה פוליטית העומדת בפני עצמה, בעלת אידיאולוגיה מוגדרת וברורה, ארגון היררכי ורשת של סניפים מקומיים.

70. **בשנים 2005-2006 התחוללו תהליכי הקצנה בקרב תנועת האחים המוסלמים בירדן, שבעקבותיהם נפגעו קשריהם עם המשטר.** בשנת 2006 הביעו חברי התנועה תמיכה בחמאס בעקבות פרשת הברחת אמצעי לחימה דרך שטח ירדן (מרץ 2006). חברי התנועה אף ביקרו בסוכת האבלים של אבו מצעב אלזרקאוי, נציג אלקאעדה בעיראק, שנהרג שם בסיכול ממוקד של מטוס אמריקני, ודיברו בשבחו (יוני 2006). המשטר, בתגובה, עזר ארבעה חברי פרלמנט מהזרוע הפוליטית של התנועה. בעת מלחמת לבנון השנייה (בשנת 2006) מתחה תנועת האחים המוסלמים ביקורת על התנהלות המשטר וקראה לו לתמוך בחזבאללה. המשטר, בתגובה, פעל להצהרת צעדיה של התנועה ולפגיעה במעמדה הציבורי.

71. לאחר כישלון התנועה בבחירות נובמבר 2007 **עברה טלטלה פנימית, שעוררה שיח פנימי באשר למאפייני פעילותה במערכת הפוליטית והתנהלותה מול המשטר ההאשמי.** במסגרת זו, ערכה התנועה בדיק בית פנימי שבעקבותיו החליטה מועצת השורא שלה לפזר את עצמה כשלוש שנים לפני מועד הבחירות. התנועה החליטה, כי חברי הפרלמנט, שנבחרו מטעמה, ימשיכו לכהן בתפקידם אך הורתה לבכיר בתנועה שמונה לחבר סנאט להתפטר במחאה על אי-סדרים בבחירות.

72. **לפני הבחירות בנובמבר 2010, הודיעה התנועה, כי תחרים את הבחירות** (מהלך דומה היא נקטה גם בשנת 1997), **בטענה שאינן הוגנות.** בינואר 2011 דרשו חברי חזית הפעולה האסלאמית מעבדאללה מלך ירדן לפטר את ממשלת סמיר אלרפאעי ולפזר את הפרלמנט בטענה, כי היו זיופים בבחירות לפרלמנט, שנערכו ב-9 בנובמבר 2010. מזכיר המפלגה הציג בפני עיתונאים מסמכים המאשרים את הזיוף והזהיר מפני תופעת השחיתות בירדן המהווה, לדבריו, איום חמור על המדינה (18 בינואר 2011, אלקדס אלערבי).

ביטאון האחים המוסלמים אלסביל

73. **לתנועה ביטאון בשם אלסביל**, שהחל לצאת לאור בשנת 1995 כשבועון וזכה לפופולריות רבה. הביטאון מייצג את הפלג הקיצוני יותר של תנועת האחים המוסלמים. בשנת 2008 הוגשה בקשה לשלטונות ירדן להפוך את השבועון ליומון. האישור התעכב בשל המתח שבין המשטר לבין תנועת האחים המוסלמים ולבסוף ניתן האישור בסוף שנת 2008. החל מפברואר 2009 החל אלסביל לצאת לאור כיומון. עורכו הראשי הוא עאטף אלג'ולאני (11 בפברואר 2009, אלקדס אלערבי). **בביטאון זה מתפרסמת תעמולה אנטי-ישראלית ואנטישמית** (ראו להלן). הפלג הפרגמטי של התנועה הקים לעצמו אתר אינטרנט משלו בשם אלבוצלה.

עמדות תנועת האחים המוסלמים בירדן כלפי ישראל

74. **תנועת האחים המוסלמים בירדן מובילה קו אנטי-ישראלי מובהק המוצא ביטוי בהתנגדות נחרצת להסכם השלום בין ישראל לבין ירדן, קריאה לביטולו ומאבק בסממני הנורמליזציה עם ישראל.** היא הביעה התנגדות נחרצת לוועידת מדריד (בשנת 1991) ועל רקע זה הוצאו נציגיה מהממשלה (בשנת 1991). הזרם היותר קיצוני בתוכה **חותר להידוק הקשרים עם חמאס ומביע תמיכה בשימוש באלימות ובטרור נגד ישראל.** אחד הביטויים לתמיכה בחמאס הוא מעורבותה הנרחבת של תנועת האחים המוסלמים בירדן במשטים ובשיירות לרצועת עזה (ראו להלן).

75. התנגדותה של תנועת האחים המוסלמים לכל סוג פשרה או שלום עם ישראל **נובעת מהאידיאולוגיה הבסיסית שלה ומשיקולים פוליטיים ואלקטוראליים כאחד.** מהבחינה האידיאולוגית היא דוחה כל שלום עם ישראל **מפני שלשיטתה מהלך שכזה כרוך בויתור על חלק מאדמת פלסטין האסלאמית, שהיא בראייתם אדמת הקודש** (וקף) **מוסלמית שאסור לוותר עליה או על חלק ממנה.** מבחינה פוליטית אלקטורלית אחד מבסיסי התמיכה שלה בירדן הנו **האוכלוסייה הפלסטינית במחנות הפליטים, שרובה מתנגד נחרצות ליחסים כלשהם של ירדן עם ישראל.** תנועת האחים המוסלמים נכשלה הן במניעת חתימתו של ההסכם והן בבלימת תהליכי הנורמליזציה בין שתי המדינות. עד היום היא ממקדת מאבקה בסממני הנורמליזציה ובהחזרת הגלגל לאחור.

76. תנועת האחים המוסלמים בירדן **תמכה בטרור הפלסטיני והכפישה בהתבטאויותיה ובביטאונה את ישראל והעם היהודי.** ביטוי לכך ניתן למצוא במאמרים של העיתונאי אבראהים אלעלוש²⁰ **בביטאון התנועה אלסביל:**

²⁰ עיתונאי אסלאמיסט המקורב לגורמי אלקאעדה.

א. ב-15 בינואר 2008, פרסם **מאמר העוסק בהכחשת השואה**. הוא כותב, כי השואה הנה "קשר" גדול, שהומצא לשם קידום מטרות מדיניות. לדבריו החלטת האו"ם בעניין השואה הנה חסרת משמעות משום שכאשר נידונה השואה ברחבי העולם "היא מתנדפת כמו עלים בשלכת". בהמשך המאמר הוא **מביע תמיכה בביצוע פיגועי התאבדות נגד אזרחים ישראליים**.

ב. ב-11 במרס 2008, כתב מאמר המצדיק את רצח תלמידי ישיבת מרכז הרב בירושלים בידי מחבל מתאבד פלסטיני: **"כל יהודי הנמצא כיום על אדמת פלסטין הוא בהכרח חלק מהתכנית הציונית... די שהם פולשים... כדי שחובתנו תהפוך להיות: עקירת אחרון היהודים ובראשם אלו המכונים היהודים המתקדמים, כביכול... ברכות לידיים הלבנות, ידיהם של גיבורי ההתנגדות, המסייעות להם ללכת לגיהנום... הידד לנושאי הרובים! הידד לנושאי חגורות הנפץ!..."**

77. **תמיכה בטרור וקריאה לרצח יהודים ניתן למצוא גם בנאום שנשא שיח' המאם סעיד, המפקח הכללי של תנועת האחים המוסלמים בירדן. להלן קטעים מנאומו, ששודר בערוץ אלאקצא של חמאס (5 בדצמבר 2008):**

א. בתחילת דבריו פנה השיח' לתושבי רצועת עזה ואמר: "הו עזה המהוללת, זקפי את ראשך, [שכן את] זקפת את ראש המוסלמים [כולם]". לאחר מכן התייחס לאירועים בעיר חברון ואמר: "אתם, תושבי חברון, מנהלים היום מלחמה נגד היהודים, שבה אתם למודי ניסיון. **ראינו אתכם, איך שביום אחד בשנת 1929** [מאורעות תרפ"ט בהם נרצחו יהודי העיר ללא הבחנה] **טבח אתם ביהודי חברון. היום, עליכם לטבוח בהם** [שנית] **על אדמת חברון. הרגו אותם בפלסטין !!! סלקו אותם מפלסטין !!!** זאת [כאקט של] הגנה על [מסגד] אלאקצא שלכם, על שכם ועל חברון".

ב. שיח' המאם סעיד הפנה קריאה לאבו מאזן: "[מחמוד] **עבאס, הסר את ידיך הבוגדניות מהעם הפלסטיני**, לעולם אל תשלח את כוחות הביטחון המסכל להרוג את אחינו ולהחרים את נשקינו...". הוא הפנה אצבע מאשימה גם נגד מנגנוני הביטחון של הרשות ואמר לתומכיו: **"צאו נגד** [מנגנון] **'הביטחון המסכל'** [של הרשות הפלסטינית], אל תחששו מהם, הם [כמו] ארנבות [מפוחדות], הם זאבים, אל תחששו מהם, אריות שכמותכם". בפנותו לפלסטינים ברצועת עזה קרא השיח': **"עזה, שגרי רקטות וסיימי את ה'הרגעה' אין לעשות 'הרגעה' עם האויב"**.

ג. בהמשך דבריו קרא לניתוק הקשרים בין ישראל לבין ירדן: "הו צעירים, **קראו לממשלת ירדן לסלק את שגריר ישראל מעמאן, שכן עמאן טהורה, ולא ייתכן שהשגריר היהודי ייטמא אותה** [בעצם נוכחותו]! [קראו לממשלת ירדן] ולהחזיר את שגריר ירדן מפלסטין [קרי: ישראל] לעמאן. **בפלסטין חייבים להיות רק לוחמי הג'האד** [מג'אהדון]. לא [ייתכן שיהיו בה] שגרירים, שרים או נציגים של האומה

הזאת. אל תכירו בשגריר [הישראלי]. **פלסטיין היא אדמת ג'האד והקרבה עצמית**."

ד. הוא גם הפנה קריאה לתושבי ירדן **להפסיק את הנורמליזציה עם ישראל ולהחרים את סחורותיה**, כשהוא מכנה את הסוחרים עם ישראל "משתפי-פעולה" ו"בוגדים" ומוסיף: "אנשי הדת [המוסלמים] קובעים, **כי כל מי שסוחר עם היהודים הוא בוגד ומשתף פעולה**".

מימין: המאם סעיד, המפקח הכללי של תנועת האחים המוסלמים בירדן, במהלך תהלוכת הזדהות של התנועה עם תושבי רצועת עזה. משמאל: משתתפי התהלוכה (ערוץ אלאקצא, 5 בדצמבר 2008)

78. ביטוי עדכני לעוינות הבסיסית של התנועה כלפי ישראל והתנגדותם לסממני הנורמליזציה עימה ניתן למצוא בהודעה שפורסמה מטעמו של המאם סעיד, המפקח הכללי, נוכח ביקורה של ראש האופוזיציה ציפי לבני בירדן. ההודעה גינתה את קבלת הפנים ל"פושעי מלחמה", אשר מבוקשים בירדן בגין "שואת עזה" ודרשה מהממשלה למנוע מהם "לחלל את אדמת ירדן". ההודעה גינתה גם את קבלת הפנים ל"נשיא הציוני" שמעון פרס בעמאן וקראה לשים קץ לנורמליזציה עם ישראל (אתר האחים המוסלמים, 1 בדצמבר 2011).

קשרי תנועת האחים המוסלמים בירדן עם תנועת חמאס

79. **היחסים עם תנועת חמאס, תנועת הבת הפלסטינית של תנועת האחים המוסלמים, מהווים גורם למתח בין חברי התנועה בירדן.** עד לשנים האחרונות השתדלה התנועה לעסוק בעיקר בנושאי פנים-ירדניים ונטו פחות להפגין תמיכתם בחמאס. המאמץ של תנועת האחים המוסלמים להפגין בפני המשטר את "ניקיון כפיה" בא לידי ביטוי גם כשהתעוררה המחלוקת בשאלת פעילות חמאס בירדן, טרם גורשה הנהגתה ועברה לדמשק. לפני גירוש הנהגת חמאס דרשה הנהגת תנועת האחים המוסלמים מאבראהים ע'ושה, אחד המגורשים, לחדול לדווח על פעילות חמאס מעמאן: "אנחנו ארגון שומר חוק ונאמן למדינה", "ואיננו מפעילים טרור מתוך מדינתנו".

80. **החל מסוף שנות התשעים, עלתה לדיון בשורות תנועת האחים המוסלמים בירדן שאלת היחסים עם חמאס ואופי הקשרים בין התנועות.** בתנועת חמאס תומך בעיקר הפלג הקיצוני של התנועה, שפעילויו הם פלסטינים במוצאם. לעומת זאת, חלק אחר של

תנועת האחים המוסלמים הירדנית, הנו בעל סדר יום פנים-ירדני ותומך בלאומיות ירדנית וברפורמות של השיטה הפוליטית הירדנית. על רקע אופי היחסים עם חמאס פרץ בעבר סכסוך חריף בשורות התנועה כאשר פעילים בכירים איימו להתפטר. חברי התנועה ניסו לגשר על חילוקי הדעות אולם נראה, כי עד היום קיימים ויכוחים חריפים בנושא (אלקדס אלערבי, 17 בספטמבר 2009). יצוין כי שני בכירי התנועה כיום, שיח' המאם סעיד וזכי בני ארשיד, נמנים על הזרם המצדד בחמאס.

הפעילים המרכזיים

81. להלן שלושה פעילים בולטים באחים המוסלמים בירדן:

א. **שיח' המאם סעיד** - המפקח הכללי של תנועת האחים המוסלמים בירדן. פלסטיני במוצאו. נבחר לעמוד בראש התנועה במאי 2008 ונמנה על הזרם הניצי של התנועה. היה חבר בפרלמנט הירדני בשנת 1989. ד"ר להלכה אסלאמית (שריעה). הרצה באוניברסיטאות בירדן במשך שנים רבות. נוקט בעמדות קיצוניות כלפי ישראל. מקיים קשרים קרובים עם חמאס.

ב. **זכי בני ארשיד** - ראש הלשכה המדינית בחזית הפעולה האסלאמית. נולד בשנת 1957, ירדני במוצאו (מאזור מפרק) נשוי ואב לעשרה ילדים, בעל תואר בהנדסה כימית. הצטרף בשנת 1973 לתנועת האחים המוסלמים והיה מאוחר יותר ממקימי חזית הפעולה האסלאמית. נחשב קיצוני בדעותיו ומקורב לחמאס ולח'אלד משעל (ראש הלשכה המדינית של חמאס).

ג. **מזה מנצור** - מזכ"ל חזית הפעולה האסלאמית, הזרוע הפוליטית של תנועת האחים המוסלמים בירדן, מאז שנת 2006. יליד שנת 1944, מוצאו מהכפר מנסי שליד חיפה. דרשן ובעל תואר שני בחינוך. צור בפרלמנט הירדני במשך שלוש שנים.

השתתפות פעילי תנועת האחים המוסלמים בירדן בפרויקטים תודעתיים נגד ישראל

פרויקט המשטים והשיירות

82. פעילי תנועת האחים המוסלמים בירדן בולטים בהשתתפותם בפרויקט המשטים והשיירות, שנועד להוקיע את ישראל, להקשות על הסגר שהיא מקיימת על רצועת עזה ולסייע לממשל חמאס ברצועה. בלטה, במיוחד השתתפות אנשי תנועת האחים המוסלמים בירדן במשט המאוי מרמרה (31 במאי 2010).

83. המשלחת הירדנית למשט התורכי הייתה אחת משתי המשלחות הערביות הגדולות. חברי המשלחת הירדנית, שמנתה 31 איש, היו על גבי הספינה "מאוי מרמרה". בין המשתתפים היו אישי ציבור וחברי איגודים מקצועיים, ביניהם דמויות בולטות בציבוריות הירדנית. בקרב המשלחת הירדנית היו פעילים רבים הקשורים לאחים המוסלמים, ביניהם בלטו שניים:

א. **ואיל אכרם אסעד אלסקא** - עמד בראש המשלחת הירדנית ל"מרמרה". יליד 1956, מהנדס במקצועו, חבר ותיק בתנועת האחים המוסלמים, יו"ר ועדת "עורק החיים" הירדנית, ההשתתפות המרכזת את הפעילים בירדן, אשר נוטלים חלק במשטים ובשיירות. משמש יו"ר התאחדות המהנדסים הירדניים. ממשיך להיות פעיל בשליחת משטים ושיירות נוספות לרצועת עזה.

ואיל אלסקא במהלך מסיבת עיתונאים שנערכה לאחר שובו לירדן ממשט "המרמרה" (bokra.net)

ב. **פרופסור סאלם יוסף מחמד אלפלאחאת** :

(1) יליד שנת 1954, פעיל בתנועת האחים המוסלמים, משתייך לפלג המתון יותר בתנועה, מה שלא מנע ממנו לתמוך בפיגועי ההתאבדות הפלסטינים נגד ישראל. שימש בעבר כמפקח הכללי של התנועה בירדן. בשנת 1997 היה בין מחרימי הבחירות לפרלמנט. נעצר ע"י המודיעין הכללי בשנת 2001, לאחר שהשתתף בהפגנת תמיכה בפלסטיניים בזרקאא' (שלא אושרה ע"י השלטונות). **במהלכה קרא לצאת ל"פעולות התאבדות" נגד ישראל.**

(2) ביוני 2010 התבטא אלפלאחאת בראיון: "אנו, האחים המוסלמים בירדן, רואים בפלסטין חלק מהאדמה האסלאמית והערבית שאין לוותר עליה, אדרבא, ההגנה עליה היא חובה לאומית והלכתית... אנו רואים בתנועת חמאס בפלסטין כעומדת בראש פרויקט השחרור הערבי והאסלאמי... **האחים המוסלמים תומכים בחמאס ובכל תנועת התנגדות ערבית באזור שפועלת לשחרור**" (אלראיה, קטר, 23 בספטמבר 2009, עפ"י ממר"י 2 ביוני 2010).

סאלם אלפלאחאת (hkjtoday.com)

(3) באוגוסט 2011, גינה אלפלאחאת את התיאום הביטחוני עם ירדן, גינה את "התוקפנות" של ישראל נגד הפלסטינים, וקרא לצעירים הערביים לתמוך במסגד אלאקצא. הוא גם קרא לעמים הערביים להפעיל לחצים על המשטרים הערביים כדי לתמוך בעם הפלסטיני (אתר חמאס פלסטין-אינפו, 28 באוגוסט 2011). **סעוד סאלם אבו מחפוט' זרקא** (מכונה חביב אלרחמן) יליד שנת 1959, עיתונאי, חבר פרלמנט לשעבר מטעם תנועת האחים המוסלמים. חבר במפלגת חזית הפעולה האסלאמית של התנועה. מנכ"ל העיתון אלסביל, ביטאון תנועת האחים המוסלמים בירדן. בנו, שהיה כתב בערוץ אלאקצא של חמאס בירדן, נעצר במצרים בשנת 2008 (אלג'זירה, 12 באוגוסט 2008).

"תהלוכת המיליון" בירדן

84. תנועת האחים המוסלמים בירדן הייתה הגוף הבולט שארגן את "תהלוכת המיליון". זהו "מופע תודעתי", שהתקיים ביום שישי ה-25 בנובמבר, באזור סוימה, שבדרום בקעת הירדן (צפון ים המלח). מדובר **במופע בעל אופי אסלאמי שכוונתו להבליט את המסר של זהותה המוסלמית של ירושלים ולמחות נגד "יהוד ירושלים" ע"י ישראל**. המופע התקיים בסמיכות זמנים ליום השנה להחלטת עצרת האו"ם על תכנית החלוקה משנת 1947 (כ"ט בנובמבר).

85. עפ"י ביטאון תנועת האחים המוסלמים, בחרו מארגני האירוע לקיים את האירוע באזור סוימה. משום שהוא המקום הקרוב ביותר בירדן "המשקיף על מרחבי ירושלים" (אלסביל, 1 בנובמבר 2011). ב-25 בנובמבר, התכנסו במקום כ-7,000 מפגינים, שהגיעו ממחוזותיה השונים של ירדן. האירוע עבר ללא התכתשויות אלימות ומשתתפיו לא עשו ניסיון לצעוד לעבר הגבול.

86. במהלך האירוע נשאו דברים מספר בכירים מתנועת האחים המוסלמים בירדן, ביניהם המאם סעיד, המפקח הכללי של הארגון בירדן. במקום התקיימו פעילויות תודעתיות שונות והמפגינים נשאו שלטים וקראו קריאות כגון "ברוח ובדם נפדה אותך אלאקצא". בסיום שרפו המשתתפים את דגל ישראל ודגמים של בית המקדש (סוכנות הידיעות הצרפתית, 25 בנובמבר 2011).

סיסמאות מהאירוע

כרזה ועליה כתוב "לא למזימה של המולדת החלופית, כן לשיבה ולשחרור פלסטין" (ammonnews.net)

נשים נושאות כרזה שעליה נכתב: "יחד אל ירושלים" (ammonnews.net)

נערה נושאת כרזה שעליה כתוב "המוות למען אלה הוא השאיפה הנעלה ביותר שלנו" (חלק מסימת תנועת "האחים המוסלמים", המופיעה בסמל האחים המוסלמים בירדן; "אללה הוא תכליתנו; השליח [הנביא מחמד] הוא המופת שלנו; הקוראן הוא החוקה שלנו; הג'אהד הוא דרכנו; המוות למען אלה הוא הנשגב שבמשאלותינו") (ammonnews.net)

תנועת האחים המוסלמים באלג'יריה

לוגו של התנועה לחברה של שלום (MSP) (<http://fr.hmsalgeria.net>). זוהי מפלגה אסלאמית מתונה המזוהה עם האחים המוסלמים, ופועלת לקידום ערכים אסלאמיים בחברה האלג'ירית.

87. תנועת האחים המוסלמים החלה לפעול באלג'יריה, ככל הנראה, בשנות הארבעים של המאה הקודמת. בשנים 1953-1954 מנהיגה היה שיח' אחמד סחנון, שנחשב לאב הרוחני הבלתי מעורער של התנועה האסלאמית באלג'יריה. במהלך השנים 1954-1962, תקופת מלחמת אלג'יריה בקולוניאליזם הצרפתי, פעלה התנועה נגד הכיבוש הצרפתי וקראה לג'אהד נגדו, אולם תפקידה היה שולי לעומת התנועה הלאומית האלג'יראית, ה-FLN, שהנהיגה את המאבק וזכתה בשלטון לאחר מכן.

88. בראשית שנות התשעים, בעקבות כינונה של מערכת רב-מפלגתית באלג'יריה, **הקימו האחים המוסלמים באלג'יריה מפלגה בשם התנועה לחברה של שלום** (MSP²¹). הייתה זו **מפלגה אסלאמית מתונה**, שקיבלה את "כללי המשחק" שהמשטר הכתיב לה, ושולבה היטב במערכת השלטונית (היא היוותה חלק מברית מפלגות שתמכו בנשיא בותפליקה). היא לא הגדירה עצמה במסמכיה המרכזיים כשלוחה של האחים המוסלמים באלג'יריה, אך בהחלט הייתה מזוהה עמם²². **מנהיגה היה מחפוז נחנאח**, עד למותו בשנת 2003, שנחשב לדמות חזקה וכריזמטית. בשנת 1995 היה נחנאח מועמד לנשיאות, אך הגיע למקום שני עם כ-25% תמיכה. את נחנאח ירש **בוג'ארה סלטאני**, אשר נתפס כדמות חלשה יותר מקודמו.

בוג'רה סלטאני
(אתר חרכת מג'תמע אלסלם, 24 בפברואר 2011)

89. תנועת האחים המוסלמים באלג'יריה **נמנעה מלהצטרף ל-FIS**, חזית ההצלה האסלאמית. FIS הוקמה בשנת 1989 ובסבב הבחירות הראשון לפרלמנט (בשנת 1990) זכתה ב-54% מהקולות. בשנת 1991, שינה הצבא את שיטת הבחירות כדי למנוע מ-FIS מלזכות בסבב הבחירות השני, מחשש לעלייתו לשלטון של משטר אסלאמי קיצוני. **בשנת 1992 הוצאה FIS אל מחוץ לחוק**.

90. בעקבות ביטול תוצאות הבחירות **התנהלה באלג'יריה בשנות התשעים מלחמת אזרחים עקובה מדם** במהלכה נהרגו כ-100,000 בני אדם. מעשי טבח אכזריים בוצעו ע"י גורמים אסלאמיים המזוהים עם FIS, ובמרכזם AIS (צבא ההצלה האסלאמי, שנחשב לזרוע הצבאית של FIS), וכן קבוצה אסלאמית בשם GIA (הקבוצה האסלאמית החמושה²³). בשנת 2002, חדלה למעשה GIA מלהתקיים בעקבות רדיפתה ע"י השלטונות האלג'יריים בעוד שאנשי AIS זכו לחנינה מצד הנשיא בותפליקה בשנת 1992.

²¹ בערבית: **חרכת מג'תמע אלסלם**.

²² פרסומים רבים העוסקים ב-MSP מתייחסות אליה כמזוהה עם תנועת האחים המוסלמים, כולל כתבות המופיעות באתרים המזוהים עם תנועת האחים המוסלמים העולמית (www.tsa-algerie.com).

²³ Groupe Islamique Armée.

91. כך, נותרה תנועת האחים המוסלמים באלג'יריה **גוף הפועל במסגרת החוק, דוגל בדמוקרטיה ובפיוס לאומי, בממשלה ובפרלמנט**. בשנת 2000, MSP, תחת הנהגת בוג'ארה סלטאני, לקחה חלק בקואליציה של הנשיא בותפליקה. בשנת 2009, המפלגה התפלגה בשל סכסוכים פנימיים בין הפלג של בוג'ארה סלטאני לבין הפלג שבראשו עומד עבד אלמג'יד מנאצרה, מי שהיה מקורב לנחנאח והקים מפלגה בשם **תנועת ההטפה והשינוי** (חרכת אלדעוה ואלתעי'יר). הפילוג והיריבות האישית בין סלטאני לבין מנאצרה החלישו את תנועת האחים המוסלמים באלג'יריה.

92. לתנועת האחים המוסלמים באלג'יריה **הייתה נוכחות בולטת על גבי "המרמרה"**. מרבית המשתתפים במשלחת האלג'ירית (32 פעילים) השתייכו למפלגת התנועה לחברה של שלום. בראש המשלחת האלג'ירית עמד **עבד אלרזאק אלמקרי**, רופא, פעיל בתנועה לחברה של שלום.

תנועת האחים המוסלמים בסודאן²⁴

אתר תנועת האחים המוסלמים בסודאן (אתר התנועה באינטרנט, מרץ 2011).

כללי

93. לתנועת האחים בסודאן תשתית חברתית, ארגונית ופוליטית איתנה. התנועה בסודאן נותרה עצמאית מזו שבמצרים והפגינה במשך השנים גרסא סודאנית ייחודית לאידיאולוגיה ולהתנהלות הפוליטית של התנועה. תנועת האחים המוסלמים בסודאן נטלה חלק פעיל במשך עשרות שנים בחיים הפוליטיים במדינה, הן בזירה הפרלמנטרית והן כגוף שתמך בהפיכות של ג'עפר נמירי ושל עמר אלבשיר. **מעורבות זו הפכה את תנועת האחים המוסלמים בנקודות זמן מסוימות לגורם משפיע על המשטרים בסודאן, ועל קציני**

²⁴ בתת-פרק זה הסתייענו, בין השאר, במידע שמקורו במאמר: The Muslim Brotherhood in Sudan: From Reforms to Radicalism" by Prof. Gabriel R. Warburg August 2006. (להלן: מאמרו של פרופ' גבריאל ורבורג). PRISM, Glocal Research in International Affairs (Global) Center."

הצבא שחוללו את המהפכות; לעומת זאת, בנקודות זמן אחרות, על רקע שינויים פנים-סודאניים ואזוריים, הם איבדו השפעתם, נרדפו ע"י השלטונות ובכיריהם נכלאו לתקופות ממושכות.

אבני דרך בתולדות התנועה בסודאן

94. לתנועת אחים מוסלמים בסודאן היסטוריה ארוכת שנים. כמדינה הגובלת במצרים ומושפעת מהפוליטיקה המצרית, **הושפעה סודאן מהקמתה של תנועת האחים המוסלמים במצרים**. סטודנטים סודאניים רבים, שלמדו במצרים בשנות הארבעים, נחשפו לאידיאולוגיה של תנועת האחים המוסלמים. **קבוצות אלו החלו להתארגן באוניברסיטאות והם היוו למעשה את גרעין סניף התנועה, שהוקם בסודאן**.

95. בשנת 1946, נשלחו **ג'מאל אלדין אלסנחורי וצאדק עבדאללה עבד אלמג'יד** ע"י תנועת האחים המוסלמים המצרית לסודאן כדי לגייס חברים לשורות התנועה. הם הצליחו להקים מספר סניפים בכמה ערי שדה בין השנים 1947-1949. אולם, לאחר מכן נאסר על תנועת האחים המוסלמים בסודאן לפעול באופן גלוי, אלא אם יכריזו על הינתקותם מהתנועה במצרים, שהוצאה באותה עת אל מחוץ לחוק. פעיל מייסד נוסף של התנועה בסודאן היה **אלצאים מחמד אבראהים**, מורה לשעבר, שייסד בשנת 1947 את **תנועת השחרור האסלאמית (ILM)**, שהגדירה את מטרתה כמלחמה בקומוניזם. התומכים הראשונים של ILM הגיעו בעיקר **מקרב תושבי האזורים הכפריים של צפון סודאן**, שם שלטה בעיקר דרך האמונה הצופית של האסלאם הסוני²⁵.

96. **הסניף הסודאני של תנועת האחים המוסלמים הוקם רשמית ב-21 באוגוסט 1954**. בראשו עמד **אלרשיד אלטאהר**, מהמנהיגים הבולטים של קבוצת הסטודנטים הסודאנים, שנחשפה לאידיאולוגיה של תנועת האחים המוסלמים, בשנות הארבעים. אלטאהר, שמונה מאוחר יותר למפקח הכללי, קשר קשרים הדוקים עם הקצינים החופשיים במצרים ובמיוחד עם נציגם בסודאן. לאחר שבמצרים הפנו השלטונות עורף לתנועת האחים המוסלמים, ניתקה התנועה בסודאן את קשריה עם עמיתתה המצרית וחברה לגוש הפוליטי, שדרש עצמאות למדינה.

97. לאחר ההפיכה הצבאית בשנת 1958 **בהנהגת מפקד הצבא הגנרל אבראהים עבד, הותר לתנועת האחים המוסלמים להמשיך בפעילותה כתנועה דתית**, בעוד שעל כל

²⁵ **צופיות** הנה דרך אמונה, שימיה כימי האסלאם, המשלבת חיי פרישות וצנע עם כמיהה בעלת אופי מיסטי להתאחד עם האל. הצופים פועלים במסגרת של קבוצות הנקראות "טריקות" (מסדרים) אותם מנהלים מורים-מנהיגים (שיחים). **לאחים המוסלמים שורשים בצופיות**. חסן אלבנא הצטרף עוד בילדותו למסדר צופי שנקרא **אח'ואן אלצחאפיה**, מסדר צופי על שם חסנין אלצחאפי, שהסתעף מהמסדר של השאד'ליה. אלבנא שילב בהגותו אלמנטים צופיים של קרבה רוחנית לאללה. למידע נוסף ראו: John Calvert, *Sayid Qutb and the Origins of Radical Islamism* (New York: Columbia University Press, 2005) pp. 9, 81, 83; ראו גם ספרו של אוריה פורמן, **אסלאמיון** (ת"א, הוצאת משרד הביטחון, 2002).

שאר המפלגות הפוליטיות נאסרה הפעילות. ב-9 בנובמבר 1959, קשר אלרשיד אלטאהר קשר לתפוס את השלטון באמצעות תא לא חוקי בתוך הצבא, שכלל תומכי תנועת האחים המוסלמים, פעילים קומוניסטים וגורמים אחרים. הקשר נחשף, הקושרים נאסרו, **ותנועת האחים המוסלמים איבדה את תמיכת הצבא ואת חופש הפעולה שלה בסודאן.**

98. באוקטובר 1964, התחוללה מהפכה ששמה קץ למשטרו של הגנרל אבראהים עבוד ואיפשרה הקמתה של ממשלת אחדות לאומית. בשנת 1964, חזרו **עבדאללה חסן אלטרבי** וכמה פעילים בכירים בתנועת האחים המוסלמים לסודאן מלימודיהם בחו"ל. אלטרבי, שהצטרף לתנועה בימי לימודיו באוניברסיטת ח'רטום, סיים את לימודיו בלונדון ובפריס וקיבל משרת הוראה באוניברסיטה. **הוא הפך לדובר חשוב של התנועה ובהמשך הפך למנהיגה.** רוב ההפגנות ההמוניות באותה תקופה, שהובילו לבסוף לנפילתו של הגנרל אבראהים עבוד, הונהגו ע"י פעילי תנועת האחים המוסלמים באוניברסיטת ח'רטום. אולם בהשוואה לקומוניסטים סבלה התנועה מנחיתות מסוימת בקרב הרובד המשכיל. כיוון שכך, הם הקימו בשנת 1965, **מפלגה בשם חזית האמנה האסלאמית** ("Islamic Charter Front", ACF), שבראשה עמד אלטרבי. מפלגה זאת שימשה עבור אלטרבי פלטפורמה נוחה לקידום אסלאמיזציה בקרב האליטות בסודאן ולרכישת עמדות השפעה פוליטיות.

99. **בין השנים 1965-1968, שיתפה ICM פעולה עם הפלג של אלצאדק אלמהדי של מפלגת האמה**²⁶ בפעילות האנטי-קומוניסטית שלה ובקידום חקיקה דתית. תנועת האחים המוסלמים יחד עם מפלגות אחרות, הצליחו גם להוביל להוצאת המפלגה הקומוניסטית אל מחוץ לחוק בשנת 1965. ICM ניסחה חוקה דתית, אשר לא יושמה הלכה למעשה, בשל **הפיכת הקצינים של מאי 1969 בראשות ג'עפר אלנמירי ובני בריתו הקומוניסטים. בעקבות הפיכה נאסרו ראשי תנועת האחים המוסלמים כולל אלטרבי ופעילים אחרים נמלטו למצרים ולמדינות נוספות.**

100. **אלנמירי הנהיג מדיניות של דיכוי כלפי מתנגדיו ובכללם גם תנועת האחים המוסלמים** אולם בשל ניסיון הפיכה כושל בשנת 1971, פיטר נמירי את הקומוניסטים **והחל לקרב את תנועת האחים המוסלמים.** ביולי 1971, נפגש אלטרבי עם נמירי וקיבל ממנו **אישור לחדש את פעילות התנועה בסודאן.** בשנת 1972 השתלט ארגון חדש של תנועת האחים המוסלמים, Students Unity Front, על אגודת הסטודנטים של אוניברסיטת ח'רטום. בשנים הללו, התמקדו מאמציו של אלטרבי בבנייה מחדש של התנועה באמצעות תומכיו משנות השישים. בעקבות ניסיון נפל נוסף של הפיכה נגד נמירי ביולי 1976, הקימה תנועת האחים המוסלמים בסודאן מפלגה חדשה, **National Islamic Front (NIF)** והשתלב במערכת הפוליטית בסודאן. אלרשיד אלטאהר, מנהיג הסניף הסודני של תנועת האחים המוסלמים, מונה בשנת 1976, לסגן נשיא וראש ממשלה.

²⁶ **מפלגת האמה**, תנועה אסלאמית בסודאן, מפלגתם של "האנצאר", צאצאי חסידיו של מחמד עבדאללה, שהכריז על עצמו במאה ה-19 כמהדי (האמאם הנעלם) וניהל ג'האד נגד הבריטים עד אשר הובס על ידם בשנת 1898.

101. **האליטות שהכשיר אלתראבי מילאו את החלל הריק, שהותירו הקומוניסטים, בהנהגת המנהל והצבא והתמקמו בעמדות מפתח בהנהגת המדינה.** התוצאות לא איחרו לבוא ובשנת 1983, **קבע נמירי את השריעה, ההלכה האסלאמית, כחוק המדינה.** החלטתו הובילה למרד של הדרום בהובלת הקולונל ג'ון גרנג, מנהיג SPLA (צבא השחרור של העם הסודאני) **והחלה מלחמת אזרחים עקובה מדם**²⁷.

102. **בשנות השמונים ובמחצית הראשונה של שנות התשעים רכשה לעצמה תנועת האחים המוסלמים כוח פוליטי רב בסודאן.** בשנת 1979, מונה חסן אלתראבי לתובע הכללי ורבים מעמיתיו זכו למשרות ממשלתיות רמות. בתקופה זו, שיפרה מפלגת NIF את התארגנותה והדבר הביא להצלחתה בבחירות של שנת 1986, בהן הפכה למפלגה השלישית בגודלה. חלק מהצלחתה נבע מהמשאבים הכספיים שעמדו לרשותה, **לאחר שבשנות השבעים היא השתלטה על מערכת הבנקאות האסלאמית בסודאן תוך ניצול קשריה עם סעודיה.** הקמתו של בנק פיצל האסלאמי (Faysal Islamic Bank) בשנת 1978, אפשרה לתנועת אחים המוסלמים לחדור למערכת הפיננסית הסודאנית **ולצבור עוצמה, נכסים ופופולריות בקרב האוכלוסייה.**

103. התנגדותם העזה של הנוצרים בדרום להחלת השריעה הניעה את הממשלה לפתוח בשיחות שלום עם. השיחות הובילו להסכם לפיו החל מה-30 ביוני 1989 לא תוחל עוד השריעה על תושבי הדרום. באותו יום, **הגנרל עמר סלימאן אלבשיר, בתמיכתם של קצינים אסלאמיים שהיו נתונים להשפעת אלתראבי, תפס בכוח את השלטון.** המשטר החדש החל לכפות בסודאן מדיניות אסלאמית בהשראתו של אלתראבי²⁸. במקביל, החל טיהור אלום, מלווה בהוצאות להורג ועינויים, הן בשורות הצבא והן באדמיניסטרציה²⁹.

104. במחצית הראשונה של שנות התשעים חיזקה NIF את שליטתה בבנקים, בתעשיית הבנייה, התחבורה והתקשורת. **בשנת 1996, נערכו בחירות בסודאן, לראשונה מאז ההפיכה הצבאית.** אלתראבי קיבל מושב באסיפה הלאומית ומונה כיו"ר שלה. מנוף חשוב באותה עת לקידום השפעתם של תנועת האחים המוסלמים, ושל אלתראבי באופן אישי, **היה אסאמה בן לאדן, שהשתקע בסודאן.** בסוף שנת 1989, פגש אסאמה בן לאדן מספר פעמים את אלתראבי והחליט להעתיק את מפקדת אלקאעדה מאפגניסטן (שם הייתה נתונה ללחץ הסובייטים) לסודאן (בעלת משטר שאימץ לעצמו אותה עת אופי אסלאמי). במישור האישי נשא בן לאדן לאישה את אחייניתו של אלתראבי ובתמורה הסדיר אלתראבי עבורו אישור לייבוא לסודאן של ציוד בנייה וכלי רכב פטורים ממכס³⁰.

²⁷ ראו אפרים הררה וגדעון מ. קרסל, **ג'האד, בין הלכה למעשה** (ת"א: משרד הביטחון והוצאת דביר, 2009), עמ' 199 (להלן: ג'האד בין הלכה למעשה).

²⁸ ג'האד, בין הלכה למעשה, עמ' 199.

²⁹ **שם**, עמ' 200.

³⁰ מתוך מאמרו של פרופסור גבריאל ורבורג, עמ' 10.

105. בסודאן הקים אסאמה בן לאדן, יחד עם קבוצה של "בוגרי אפגניסטאן", שהגיעה עמו, אימפריה כלכלית. אימפריה זו כללה מפעלים לעיבוד עורות, חברות בנייה, בנק, חוות חקלאיות וחברות יבוא-יצוא. המערכת הכלכלית הענפה שהקים סיפקה לבן לאדן ולחבריו **מקורות הכנסה למימון פעילותם החתרנית והטרוריסטית במוקדי עימות שונים ברחבי העולם** (סומליה, בוסניה, קוסובו, צ'צ'ניה ועוד). תקופת שהייתו בסודאן הגיעה לקיצה במאי 1996 ובן לאדן נאלץ לעזוב את סודאן ולעבור לאפגניסטן³¹.

106. **מעבר לקשריו עם אלקאעדה, קשר אלטראבי בשנות התשעים קשרים הדוקים עם גורמים אסלאמיים רדיקליים ועם גורמי טרור**. אלטראבי כונן קשרים בתקופה זאת עם המשטר האסלאמי באיראן כמו גם עם אש"פ ועם חמאס, שהחזיקו משרדים בח'רטום (קשרים אלו הגיעו לסיומם כאשר אש"פ וישראל החלו בשנת 1993 לנהל את המ"מ באוסלו)³². בשנת 1991, יזם אלטראבי את ה-"Popular Arab and Islamic Conference", כינוס שנתי בינלאומי של קבוצות מוסלמיות מרחבי העולם. בכינוס השתתפו קבוצות טרור כמו חמאס, הג'האד האסלאמי בפלסטין, חזבאללה ועוד. בתקופה זאת אלטראבי ארח בסודאן פעילים מארגונו של אבו נצ'אל, מחזבאללה כמו גם את הטרוריסט איליץ' רמירז סאנצ'ז, יליד וונצואלה, המכונה קרלוס. בשנת 1995, חתם אלטראבי על הצהרת תמיכה וסולידריות בחמאס, שפורסמה בעיתון אלחיאאת היוצא לאור בלונדון, בה נאמר כי הג'האד הנו החלופה הלגיטימית היחידה של הפלסטינים לשחרור פלסטין³³.

107. אולם חסן אלטראבי, שאירח בסודאן את קרלוס, **לא היסס לעשות עסקה עם הצרפתים ולהסגירו תמורת כמה מיליוני דולרים, שהועברו אליו באמצעות בנק צרפתי** (ושימשו תשלום עבור החוב הלאומי של סודאן לקרן המטבע הבינלאומית)³⁴. לטענת אלטראבי הוא ביקש מקרלוס לעזוב מהר ככל האפשר את סודאן אולם מאחר שסירב לצאת הוא החליט להסגיר אותו לידי הצרפתים. בראיון לוושנינגטון פוסט (3 במאי 1995) הוא ציין, כי ככלות הכל, קרלוס לא היה מוסלמי, ועל כן הסגרתו של לא מוסלמי אינה מהווה עבורו בעיה מצפונית. הצרפתים, מצדם, העבירו לידי מפלגתו של אלטראבי (NIF) אמצעי לחימה וצילומי לוויין של בסיסי המורדים בדרום (ראיון עם קצין צרפתי בכיר, 14 באוגוסט 2002)³⁵.

108. התבססותו של ארגון אלקאעדה בסודאן, מגמות ההקצנה של אלטראבי, וקשריו עם גורמי הטרור, **הובילו ללחצים חיצוניים על המשטר הסודאני ולחיכוכים פנימיים בתוכו**. בזירה הסודאנית הפנימית נוצר קרע בתוך שירותי המודיעין בין הצבא לבין NIF, שהוביל בסופו של דבר לחידוש שליטתו של הצבא על שירותי המודיעין. בזירה החיצונית, על רקע

³¹ שאול שי, הג'האד שלא נגמר...המג'האדין הטאליבן ובן לאדן (הרצליה, הוצאת מפעלות המרכז הבינתחומי, 2002) עמ' 131-132.

³² מתוך מאמרו של פרופסור גבריאל ורבורג, עמ' 10; כמו כן ראו: הערך אלטראבי בויקיפדיה; ויקיפדיה המצטטת מאמר מה-Asia Times, 23 בפברואר 2002.

³³ מאמרו של פרופ' גבריאל ורבורג, עמ' 10.

³⁴ Millard Burr, Robert O Collins: **Revolutionary Sudan: Hasan al-Turabi and the Islamist State** (New York: Brill, 2003), p. 161.

³⁵ Jonathan C Randel: **Osama, the Making of a Terrorist** (London and New York, I.B Tauris & Co., 2005), p. 315.

לחצים מצד מצרים, ארה"ב וסעודיה, שהודאגו מההקצנה בזירה הפנים-סודאנית, **ניתק הנשיא בשיר את קשריו עם אסאמה בן לאדן ואלקאעדה וסילק את תשתיתם מסודאן.**

109. כפועל יוצא מהשינויים הפנימיים והלחצים החיצוניים **הגיעה לקיצה בסוף שנות התשעים תקופת השפעתם של אלטראבי ומפלגתו.** בשנת 1999, נכלא אלטראבי באשמת קשירת קשר ובשנת 2001 נעצר אלטראבי בתואנה שניסה להגביל את סמכויותיו של בשיר. הוא שוחרר באוקטובר שנת 2003 אך נאסר שנית במרס 2004 ושוחרר ביוני 2005. בשנת 2008, הוא נאסר פעם נוספת אולם הוא תוחקר ושוחרר ללא כתב אישום. בינואר 2009, היה תראבי בין אלה שקראו לעמר אלבשיר להסגיר עצמו לבית הדין הבינלאומי בשל אחריותו לפשעי מלחמה בדארפור. מיד לאחר מכן נאסר למשך חודשיים והוחזק בבידוד. הוא נעצר שנית במאי 2010 ושוחרר ביולי 2001. בינואר 2011, על רקע אי היציבות בסודאן, הוא נאסר שוב.

110. בשנת 2008, מונה לתפקיד המפקח הכללי של תנועת האחים המוסלמים בסודאן **ד"ר אלג'בר יוסף נור אלדא'ים.** אלדא'ים הנו בעל תואר דוקטור מאוניברסיטת אדינבורו בסקוטלנד. הוא עמד בראש ועדת החינוך של הפרלמנט הסודאני ושימש בעבר באוניברסיטת ח'רטום כראש המחלקה לשפה הערבית³⁶.

המפקח הכללי אלדא'ים נושא נאום במסגרת מסע הבחירות בשנת 2010 (אתר תנועת האחים המוסלמים בסודאן).

³⁶ מתוך אתר האחים המוסלמים בסודאן (פברואר 2011).

עבדאללה חסן אלטרابی

עבדאללה חסן אלטרابی (blog.aljazeera.net)

111. **עבדאללה חסן אלטרابی** הנו איש דת מוסלמי סוני, שביסס בחלקים רבים בסודאן את חוקי ההלכה האסלאמיים. הוא נולד בשנת 1932, בעיר קסלה שבצפון מזרח סודאן כבנו של שיח' מהזרם הצופי. בילדותו זכה לחינוך אסלאמי מסורתי. למד משפטים בח'רטום ובאוקספורד והוסמך כדוקטור למשפטים מטעם אוניברסיטת סורבון בפריס. בתחילת שנות החמישים של המאה הקודמת נמנה אלטרابی על גרעין המייסדים של הפלג הסודאני של תנועת האחים המוסלמים. אלטרابی עמד בראש התנועה בסודאן ושימש כמפקח כללי שלה בשנים 1964-1967 ו-1969-1979³⁷, ובהמשך היה הדמות הבולטת בקרב תנועת האחים המוסלמים.

112. אלטרابی הנו פרגמטיסט בהשקפתו. תפיסתו האידיאולוגית מתאפיינת בחתירה לחדוש (תג'יד) האסלאם, בטענה, כי האסלאם פתוח לשינוי תפיסה ע"י הקהילה האסלאמית. הוא דוגל בהתקרבות בין סנה לבין שיעה, שילוב אמנות מוסיקה ושירה בדת, והרחבת זכויות הנשים. כך למשל בשנת 2006, הוא הוציא פתוה המתירה לאישה מוסלמית לשאת לא מוסלמי. הוא גם התיר צריכת אלכוהול בנסיבות מסוימות.

113. **אולם פרגמטיזם זה של אלטרابی לא הפריע לתומכיו בצבא, כוחות הביטחון ומעמדות הביניים העירוניים, לכפות שלטון אסלאמי בלתי סובלני של מדינת הלכה אסלאמית שהיה בלתי פופולארי במחוזותיה הנרחבים של סודאן³⁸. זאת ועוד, כשרכש אלטרابی כוח פוליטי, הוא סייע להתבססות אלקאעדה בסודאן, תמך בחמאס ובפיגועי הטרור שלה וקיים קשרים עם גורמי טרור נוספים מזרח תיכוניים ועולמיים.**

114. תקופת הזוהר של השפעתו הפוליטית של אלטרابی בסודאן הייתה בשנות השמונים והתשעים של המאה הקודמת. בשנת 1992, נפצע אלטרابی בעת ניסיון התנקשות בחייו

³⁷ מתוך אתר האחים המוסלמים בסודאן.
³⁸ מאמרו של פרופ' גבריאל ורבורג עמ' 8.

בנמל התעופה באוטווה. ניסיון ההתנקשות בוצע ע"י סודני קנדי, שהמתנגד למשטר האסלאמי בסודאן. החל משנת 1999, הוא איבד השפעתו הפוליטית, נאסר ושחרר פעמים אחדות, כפי שתואר לעיל.

תנועת האחים המוסלמים בסעודיה³⁹

כללי

115. פעילי תנועת האחים המוסלמים הראשונים **הגיעו לסעודיה במחצית הראשונה של שנות החמישים של המאה הקודמת**, כאשר נוצר קרע בין משטרו של ג'מאל עבד אלנאצר לבין תנועת האחים המוסלמים, בעקבות ניסיון להתנקש בחייו (תנועת האחים המוסלמים הואשמה בתכנון ניסיון ההתנקשות). על רקע זה אלפים מחברי התנועה נמלטו למדינות שכנות, רבים מהם הגיעו לסעודיה. בסעודיה מצא מקלט מחמד אלקטב, אחיו של סיד אלקטב, הוגה דעות בולט של תנועת האחים המוסלמים במצרים, שפנה לכיוון הרדיקלי⁴⁰.

116. **סעודיה היוותה מקלט נוח עבור תנועת האחים המוסלמים בתקופה בה הלאומנות החילונית של עבד אלנאצר נאבקה בוהאביות של המשטר הסעודי הפרו-מערבי**. בראיית המשטר הסעודי באותה עת הסיוע לתנועות אסלאמיות מצריות לשם סיכול המגמות החילוניות במצרים, היוו השקעה בביטחונה של הממלכה הסעודית. יתרה מזו, בין האסכולה הוהאבית ובין תנועת האחים המוסלמים שררה קרבה אידיאולוגית שכן שתיהן היו **תנועות סלפיות**, ששאפו לתקן את האסלאם, על בסיס הדוגמה של הנביא מחמד והדורות הראשונים של האסלאם⁴¹.

117. **באותה תקופה סעודיה נתנה מחסה גם לפעילי תנועת האחים המוסלמים שאינם מצריים**: לסעודיה הגיעו **חברים פלסטינים בתנועת האחים המוסלמים** למשל אבו ג'האד (ח'ליל אלזויר), שהחל פעילותו בתנועה, עזב את עזה שהייתה בשליטה מצרית והגיע לסעודיה כדי לעסוק בהוראה. ח'ליל אלזויר הפך מאוחר יותר לבכיר בתנועת פתח (מספר

³⁹ בתת פרק זה נעשה שימוש בספרו של דורי גולד, **ממלכת האיבה ערב הסעודית - החממה של הטרור הבינלאומי החדש** (ת"א: הוצאת ידיעות אחרונות וספרי חמד, בשנת 2004). (להלן: דורי גולד).
⁴⁰ מחמד קטב, שהשתקע בערב הסעודית, ערך ופרסם את כתביו של סיד אלקטב. לימים נעשה מורה ללימודים אסלאמיים באוניברסיטת עבד אלעזיז בג'דה. כתביו כללו מוטיבים אנטי-מערביים מובהקים (דורי גולד, עמ' 96-97).
⁴¹ **סלפיה** - זרם באסלאם הדוגל בקיום מצוות הדת עפ"י הדרך המיוחסת לדורות הראשונים של האסלאם המהווים דוגמה למוסלמים. בהשראתו קמו תנועות ואגודות במצרים ומחוצה לה, ובתוכם גם האחים המוסלמים. כאן חשוב להכניס את האבחנה בין האחים המוסלמים לבין הסלפים במובן של היום - בעוד האחים המוסלמים (ובפרט אותם מודרניסטים אסלאמיים שקדמו להם) שאפו אומנם לשוב למקורות האסלאם, הם עשו זאת כדי להתאים את האסלאם לצורכי השעה ולמודרנה (כולל אימוץ רעיונות מודרניים ועטיפתם במעטפת האסלאמית). לעומתם הסלפים (שהוהאבים הסעודיים הם הדוגמה המובהקת לכך) יצאו נגד כל חידוש, בדעה, וביקשו לחזור לאורח חיים על בסיס הפרשנות המילולית של מקורות האסלאם (הקראן והסנה). בעשורים האחרונים התפתחו בסלפיה המייצגת תפיסת עולם אסלאמית שמרנית (פונדמנטליסטית) זרמים ג'האדיים הדוגלים באידיאולוגיה פוליטית-רדיקלית הפעילים בזירה האזורית והבינלאומית (לרוב אלקאעדה).

118. שנים אחרי ערפאת). בתחילת שנות השמונים **מקצת מהפעילים בסניף תנועת האחים המוסלמים בסוריה נמלטו לסעודיה**, לאחר שהתנועה שם ספגה מכה אנושה מהנשיא חאפט' אלסד (בשנת 1982). **גם פעילים של תנועת האחים המוסלמים בסודאן**, בכללם חסן אלטרבי, מצאו מקלט בסעודיה לפני שהצטרפו לממשלתו של ג'עפר נמירי.

עמדת בית המלוכה הסעודי כלפי האחים המוסלמים: כבדהו וחשדהו

119. למרות הקרבה האידיאולוגית, ולמרות השיקולים הפוליטיים שהניעו את המשטר הסעודי להעניק מקלט לנרדפי תנועת האחים המוסלמים (שמספרם הגיע לאלפים), **בית המלוכה הסעודי גילה יחס מסויג כלפי המוסלמים חברי התנועה ומנע מהם השתלבות מלאה בחיי החברה והדת של סעודיה**. זאת משום שהאידיאולוגיה שלהם נתפסה כ"מתחרה" **בוהאביה**, האסכולה הדתית השולטת בסעודיה, וגם משום הפוטנציאל הג'האדי שבהם (שבא לידי ביטוי בהגותו של סיד קטב ובפעילי תנועת האחים המוסלמים, שהצטרפו לג'האד העולמי, אשר עלולים היו לסבך את המשטר הסעודי ביחסיו עם ארה"ב, ואף לחתור תחת הלגיטימיות שלו עצמו).

120. **למרות גישתו המסויגת לא היסס בית המלוכה להשתמש חברי תנועת באחים המוסלמים לצרכיו**. הגולים, שמצאו מקלט בסעודיה היו משכילים, יודעי שפות זרות, הכירו את העולם עקב נדודיהם, רכשו ניסיון פוליטי והיו מתוחכמים יותר, יחסית לחכמי הדת (עלמא') הוהאבים, שהתקשו להתמודד עם העולם המודרני. כך למשל, הסתייעו בהם הסעודים בשנת 1961 **בבניית האוניברסיטה האסלאמית של מדינה כחלופה לאוניברסיטת אלאזהר בקהיר**, שהייתה כפופה לפיקוח נאצריסטי מחמיר (כמה מפעילי תנועת האחים המוסלמים מונו למשרות הוראה בכירות באוניברסיטה האסלאמית של מדינה). בשנות השישים של המאה הקודמת הקים המלך פיצל את **אגודת העולם האסלאמי** (Muslim World League) לשם קידום האסלאם בנוסחו הסעודי הוהאבי, כמשקל נגד החילוניות של נאצר במצרים. באגודה זו היו פעילים גם אנשי תנועת האחים המוסלמים והיא גינתה את מצרים (בשנת 1966) על רדיפת המוסלמים חברי התנועה⁴².

121. **לסעודיה חלק גדול במימון תנועת האחים המוסלמים בסעודיה ובעולם כולו**. מאז הגעתם לסעודיה מומנה תנועת האחים המוסלמים בנדיבות ע"י סעודיה. כך למשל Herman Eilts, שהיה שגריר ארה"ב במצרים ובסעודיה, סיפר כי בשנת 1948, נתקל בחסן אלבנא כאשר ביקר במשרד סגן שר האוצר הסעודי. לדבריו הוא נהג להגיע לסעודיה כדי לקבל כספים. זאת ועוד, גולים רבים מתנועת האחים המוסלמים התעשרו בסעודיה והללו הפכו, בשלהי שנות השבעים, לתורמים חשובים לתנועות האסלאמיסטיות במצרים.

⁴² ראו דורי גולד, עמ' 80-81.

122. **הסעודים הרבו להשתמש בתשתיות של תנועת האחים המוסלמים ברחבי העולם כדי להפיץ את הרעיונות האסלאמיים שלהם.** תמורת זאת קיבלו חברי תנועת האחים המוסלמים מסעודיה משרות לחבריהם ומימון לפעולותיהם. כתוצאה מכך הפכה סעודיה לאחד המרכזים הראשיים ש"ייצאו" תפיסות אסלאמיות קיצוניות בשנות השבעים והשמונים. בשנים אלה מספר הפעילים האסלאמיסטים, ובתוכם קיצוניים, שהושפעו מהאידיאולוגיה של תנועת האחים המוסלמים ומצאו מקלט בסעודיה, הלך וגדל. כך למשל: שיח' עמר עבד אלרחמן, איש הדת המצרי העיוור, שהורשע בשנת 1993 במעורבות בפיצוץ במרכז הסחר העולמי בניו יורק, התגורר בסעודיה בין השנים 1977-1980 והורה במכללה לנשים שם. אימאן אלזואהרי, שהחל דרכו בתנועת האחים המוסלמים, התקבל בברכה בסעודיה למרות מעורבותו בעבר ברדיקליזם האסלאמי וברצח הנשיא אנואר סאדאת. בשנת 1986, יצא אלזואהרי מסעודיה לאפגניסטן שם הפך לסגנו של בן לאדן⁴³; עבדאללה עזאם, פלסטיני, המורה הרוחני של אסאמה בן לאדן, ומי שהשפיע על צעירים סעודים רבים, מצא מקלט בסעודיה. גם חסן אלטרבי, הדמות הבולטת בקרב האחים המוסלמים בסודאן, שהה מספר שנים בסעודיה.

123. עם זאת, נותרו היחסים בין תנועת האחים המוסלמים לבין בית המלוכה הסעודי לאורך כל השנים מתוחים. בית המלוכה התייחס אליהם בחשדנות משום שראה בהם גורם שביסודו אינו נאמן לבית המלוכה. כפועל יוצא מכך, בניגוד לרוב מדינות ערב, לא אושר לתנועה להקים סניף בסעודיה. יחס חשדני זה, שגרר התנצחויות בין הסעודים לבין תנועת האחים המוסלמים, גבר בעשור האחרון, ביחוד לאחר פיגועי ה-11 בספטמבר, כשהואשמה סעודיה ע"י ארה"ב והמערב באחריות לצמיחת אלקאעדה ולעליית הטרור העולמי⁴⁴.

האחים המוסלמים בנסיכויות המפרץ

קטר

124. קטר הפכה למעוז של תנועת האחים המוסלמים בשנת 1954, כאשר קבוצת פעילים של התנועה מצאה בה מקלט. בהמשך, בשנת 1961, מצא בה מקלט שיח' ד"ר יוסף עבדאללה אלקרצ'אוי, שהקים בה שלוחה של אוניברסיטת אלאזהר. אלקרצ'אוי נחשב בעיני רבים

⁴³ דורי גולד, עמ' 98.

⁴⁴ מאז החלה התעניינות בינלאומית באסלאם השמרני בסעודיה, שמתוכם יצאו כמה פעילי טרור מרכזיים, מתנהלת התנצחות בין הממסד הסעודי לבין האחים המוסלמים. הסעודים מטילים את האחריות לעליית המגמה הג'אהדיסטית בסעודיה על האסלאם הרדיקלי שצמח במצרים, מבית מדרשו של סיד קטב. מנגד, אנשי האחים המוסלמים במצרים טענו, כי הוואביה היא תנועה פנאטית האחראית להקצנה של אנשי הדת במצרים ובעולם המוסלמי כולו (אלדסטר המצרי, מאי 2010).

כסמכות הדתית העליונה של תנועת האחים המוסלמים, הגם שפורמלית אין הוא מכהן כמנהיגה הרשמי של התנועה⁴⁵.

125. אלקרצ'אוי בנה בקטר תשתית חברתית-דתית של תנועת האחים המוסלמים, וממנה

הרחיב השפעתו לרחבי העולם הערבי/אסלאמי ולמדינות המערב. בשנת 1977, הוא ייסד את הפקולטה ללימודי ההלכה האסלאמית (השריעה) באוניברסיטת קטר ועמד בראשה עד שנת 1990. במקביל ייסד גם מכון לחקר הסנה. החל משנת 2009, מתכנסים תלמידי אלקרצ'אוי במסגרת ועידה שנתית בקטר, ומפתחים בראשותו את זרם הוסטיה (מילולית: דרך האמצע). זרם זה מבדיל עצמו מתנועת האחים המוסלמים, ומגדיר עצמו כאסלאם מתון המבקש לאזן בין השכל לבין הלב. אלקרצ'אוי טיפח גם את דוקטרינת חוק המיעוטים המוסלמים (פקה אלאקליאת), המספקת למיעוטים המוסלמיים, המתגוררים במדינות לא אסלאמיות מרווח-תמרון, המאפשר להם לפשר בין חיי היום-יום לבין ההלכה האסלאמית.

126. בעוד שאלקרצ'אוי מתנגד לאלקאעדה, הוא תומך נלהב בחמאס ובטרור הפלסטיני

נגד ישראל והיהודים, ובעבר הוא נתן הכשר דתי לפיגועים נגד מטרות אזרחיות, גם אם הם מכוונים נגד נשים וילדים. הוא רואה בכל שטחי פלסטין אדמת הקדש מוסלמית, מתנגד בחריפות לקיומה של מדינת ישראל, שולל את הסכמי השלום עמה ומתנגד לרשות הפלסטינית. את עמדותיו אלו הוא מפיץ ברחבי העולם הערבי/אסלאמי באמצעות כלי התקשורת האלקטרוניים, בדגש על ערוץ אלג'זירה הקטרי, המנוצל על ידו להסתה קשה נגד ישראל ונגד העם היהודי.

שיח' יוסף אלקרצ'אוי (Palestine-info, 15 באוגוסט 2010)

⁴⁵ פירוט ראו לקט מידע מה-22 בפברואר 2011: "קווים לדמותו של שיח' ד"ר יוסף עבדאללה אלקרצ'אוי, מבכירי הפוסקים המוסלמים סונים, המזוהים עם האחים המוסלמים".

127. גם בכּוּיִת הוּקָם סְנִיף שֶׁל תְּנוּעַת הָאֲחִים הַמוֹסְלָמִים ע"י פְּעִילִים שֶׁנִּמְלְטוּ מִמִּצְרַיִם בִּשְׁנֵי הַחֲמִישִׁים. בְּדֶרֶךְ כִּלְל הַסְנִיף פּוֹעֵל בְּפְרוֹפִיל נִמּוֹךְ וְשׁוֹמֵר עַל דְּפוּסֵי פְּעִילוֹת חֲשָׁאִיִּים. לְתַנוּעַת אֲחִים הַמוֹסְלָמִים בְּכּוּיִת זְרוּעַ פּוֹלִיטִית בִּשְׁם הַתְּנוּעָה הַחֻקְתִּית הָאִסְלָאמִית (ICM), בְּעֵרְבִית חֲדָא"ס) שֶׁהוּקָמָה בִּשְׁנַת 1991, כְּמִפְלָגָה הַפּוֹעֵלֶת בְּאֹפֶן חֻקִּי. כְּמוֹ בְּמִדִּינוֹת אַחֲרוֹת (יֶרֶדן) גַּם בְּכּוּיִת הִתְגַּלוּ מַחְלֻקוֹת בֵּין הַתְּנוּעָה לְבֵין הַמִּפְלָגָה⁴⁶. הַתְּנוּעָה הַחֻקְתִּית דּוֹגְלַת בְּאִגְנֵדָה חֲבֵרְתִּית-שְׁמֵרָנִית וּמִצִּיגָה עֲצָמָה כ"שׁוֹמֵרֵת הַמוֹסֵר הַכּוּיִתִּי". הִיא חוֹתֵרֶת לְתַקֵּן אֶת הַחֻקָּה הַכּוּיִתִּית כְּדִי שֶׁהַחֻק הָאִסְלָאמִי (הַשְּׂרִיעָה) יִהְיֶה מְקוּר הַסְּמֻכּוֹת הַבְּלַעֲדִי (וְלֹא הַעִיקָרִי) שֶׁל הַחֻקָּה⁴⁷.

128. הַתְּנוּעָה הַחֻקְתִּית הָאִסְלָאמִית וְתְנוּעַת הָאֲחִים הַמוֹסְלָמִים תּוֹמְכִים בְּעִנִּין הַפְּלִסְטִינִי בְּכִלְל, וּבְחַמָּאס בְּפֶרֶט. בְּאֹקְטוֹבֶר 2009, הִגִּישׁ נְצִיג הַתְּנוּעָה הַחֻקְתִּית, ד"ר ג'מאן אֶלְקָרְבִּישׁ, הַצְּעַת חֻק שֶׁנוֹעֵדָה לְאֲסוֹר עַל מַגְעִים כְּלִשְׁהֵם עִם "הַכִּיבוּשׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי". מִנְגַּד, תְּנוּעַת הָאֲחִים הַמוֹסְלָמִים נִמְנַעָה מִלְּמַתּוּחַ בִּיקוּרֵת עַל שִׁתּוּף הַפְּעוּלָה הַבִּיטְחוֹנִי הַכּוּיִתִּי-אִמְרִיקָנִי⁴⁸.

129. פְּלִישֵׁת צְדָאָם חֲסִין לְכּוּיִת (אֹגוֹסֵט 1990) יִצְרָה קֶרַע בֵּין תְּנוּעַת הָאֲחִים הַמוֹסְלָמִים הַכּוּיִתִּית לְבֵין תְּנוּעַת הָאֲחִים הַמוֹסְלָמִים הָעוֹלָמִית. חֶלֶק מִחֲבֵרֵי הַתְּנוּעָה בְּכּוּיִת תִּמְכּוּ בְּמַתָּן אִפְשָׁרוֹת לְכּוּחוֹת זָרִים (בְּעִיקָר הָאִמְרִיקָנִיִּים) לְהַתְּמַקֵּם בְּכּוּיִת וּלְיִטוֹל חֶלֶק בְּשַׁחְרוּרָה מִשְׁלֹטוֹן צְדָאָם חֲסִין. עַפ"י עֲדוֹתוֹ שֶׁל אִסְמָעִיל שְׂאטִי, מְבַכִּירֵי תְנוּעַת הָאֲחִים הַמוֹסְלָמִים בְּכּוּיִת, נוֹתְרוּ חֲבֵרֵי הַתְּנוּעָה בְּמִדִּינָה לְאַחַר פְּלִישֵׁת עִירָאֵק. תְּנוּעַת הָאֲחִים הַמוֹסְלָמִים בְּכּוּיִת שִׁינְתָה אֹתָהּ עַת שֶׁמָּה לְמֶרָאבְטוֹן (הָעוֹמְדִים עַל הַמִּשְׁמֵר) וְיִצְרָה לְעֲצָמָה זְרוּעַ צְבָאִית זְרוּעַ חֲבֵרְתִּית לְסִוּעַ לְשַׁחְרוֹר כּוּיִת⁴⁹. מִנְגַּד, סְנִיפֵי תְנוּעַת הָאֲחִים מוֹסְלָמִים אַחֲרִים מִחוּץ לְכּוּיִת (לְמִשַׁל בִּירְדָן וּבְקֶרֶב הַפְּלִסְטִינִים) הִתְנַגְּדוּ לְכַךְ בְּתוֹקֵף בְּטַעֲנָה שֶׁמְעוֹרְבוֹת אֲרָה"ב בְּשַׁחְרוֹר כּוּיִת מִחֲזִירָה אֶת הַמְזוֹרַח הַתִּיכּוֹן ל"כִּיבוּשׁ אִימְפֵּרִיאִלִּיסְטִי חֲדָשׁ⁵⁰. הַדְּבַר גֵּרַם לְכַךְ שֶׁאֲנִשֵׁי תְנוּעַת הָאֲחִים הַמוֹסְלָמִים בְּכּוּיִת הִקְפִּיאוּ חֲבֵרוֹתָם בְּתְנוּעָה הַבִּינְלָאוּמִית, וְקִיבְלוּ מִיִּמּוֹן מִמְּשַׁלַּת כּוּיִת⁵¹.

⁴⁶ לְמִשַׁל בִּשְׁנַת 1999, נִיסָה שְׁלִיט כּוּיִת לְהַעֲבִיר חֻק בְּפֶרְלִמֵּנֵט הַמֶּאֱפֶשֶׁר זָכוֹת בְּחִירָה לְנִשִׁים. תְּנוּעַת הָאֲחִים הַמוֹסְלָמִים תִּמְכָּה בְּחֻק בְּעוֹד שֶׁמִּפְּלָגַת הַתְּנוּעָה הַחֻקְתִּית הָאִסְלָאמִית הַצְּבִיעָה נִגְדוּ.

⁴⁷ 2002, mondediplo.com

⁴⁸ ikhwanweb.com ; berkleycenter.georgetown.edu

⁴⁹ 2002, Mondediplo.com

⁵⁰ 2002, mondediplo.com ; Zavita.co.il

⁵¹ 2002, Mondediplo.com. הַתְּנוּעָה הַחֻקְתִּית הָאִסְלָאמִית הִנָּה בְּעֵלֶת תְּשִׁיבָה פִּינַנְסִית אִיתְנָה. בְּסִיסָה הַפִּינַנְסִי הִנָּה חֲבֵרָה בְּשֵׁם בֵּית הַפִּינַנְסִים הַכּוּיִתִּי, הַפּוֹעֵלֶת עַפ"י כִּלְלֵי הָאִסְלָאָם (2002, mondediplo.com ; historycommons.org ; en.wikisource.org). גַּם אֲגוּדַת הַצְּדָקָה הַמְּקוּמִית, אֲלֶאצְלָאָח, מְסִייעֵת לְתְנוּעָה הַחֻקְתִּית הָאִסְלָאמִית וְאֶף מִיִּמְנָה בְּעֵבֶר אֶת מִסַּע הַבְּחִירוֹת שֶׁלָּה לְפֶרְלִמֵּנֵט. (en.wikisource.org). גַּם אֲגוּדַת הַצְּדָקָה הַמְּקוּמִית, אֲלֶאצְלָאָח, מְסִייעֵת לְתְנוּעָה הַחֻקְתִּית הָאִסְלָאמִית וְאֶף מִיִּמְנָה בְּעֵבֶר אֶת מִסַּע הַבְּחִירוֹת שֶׁלָּה לְפֶרְלִמֵּנֵט.

130. בשנת 2003, זכתה התנועה החוקתית האסלאמית רק בשניים מתוך 50 המושבים באסיפה הלאומית (הפרלמנט) של כוית. בשנת 2006, היא הגדילה את מספר נציגיה לשישה וחברה לגוש קואליציוני, שהיווה רוב בפרלמנט. בבחירות במאי 2008, איבדה התנועה כמחצית מכוחה. בפברואר 2009 הודיעה התנועה החוקתית האסלאמית על כוונתה לתשאל את ראש ממשלת כוית בנוגע לכישלון הצמיחה הכלכלית. הדבר הביא להתפטרות הממשלה אך ראש הממשלה המכהן⁵², בן אחיו של שליט כוית, התבקש ע"י השליט להרכיב ממשלה חדשה⁵³.

131. **אחד ממנהיגי תנועת האחים המוסלמים בכוית הנו ד"ר טארק סוידאן.** הוא רכש השכלה גבוהה באוניברסיטאות בארה"ב, לרבות תואר ד"ר בהנדסת נפט מאוניברסיטת טקסס, והתעשר. טארק סוידאן הפך לדמות תקשורתית בולטת בערוצי טלוויזיה ערביים. הוא מנהל את ערוץ הטלוויזיה אלרסאלה, שבבעלות הנסיך הסעודי אלוליד בן טלאל. בשנת 2007, הוזכר שמו בארה"ב כאחד החשודים במעורבות לסיוע לקרן האדמה הקדושה (HLF), שהורשעה בסיוע כספי לחמאס. הוא מציג עצמו כמוסלמי מתון, מצדד בשיפור מעמד הנשים במסגרת החוק האסלאמי, וגינה את פיגועי ה-11 בספטמבר בארה"ב. **מנגד, הוא תומך בפיגועי הטרור הפלסטיני נגד ישראל.** הוא פרסם כ-30 ספרים והוציא לאור קלטות בתחום האסלאמי. בין היתר, חיבר ספר בשם "אנציקלופדיה על היהודים" הנגוע באנטישמיות. חלק מפרסומיו הפכו לרבי מכר⁵⁴.

בחרין

132. בקרב המיעוט הסוני בבחרין קיימת פעילות של תנועת האחים המוסלמים, הפועלים במסגרת תנועת **ג'מעית אלאצלאח**, שהוקמה בשנת 1941. לתנועה **זרוע פוליטית בשם ג'מעית אלמנבר אלאסלאמי** (אגודת בימת הדרשן האסלאמית), המיוצגת בפרלמנט הבחריני. תנועת האחים המוסלמים בבחרין הביעה, לפחות עד עתה, תמיכה מלאה בשלטונות⁵⁵.

מועצת האמירויות הערביות

133. פעילות תנועת האחים המוסלמים באמירויות החלה בשנות השבעים של המאה הקודמת, בעקבות חזרת סטודנטים שלמדו במצרים ובכוית למולדתם. **הסטודנטים הקימו את ג'מעית אלאצלאח** (אגודת הרפורמה), בדומה לאגודה בשם זה שקמה קודם לכן בכוית (ותמכה בתנועת האחים המוסלמים). בשנת 1974, החליט מושל דבי, שיח' ראשד בן סעיד אא'ל מכתום, לפרסם את האגודה ברבים, ותרם להקמת מרכז בדבי. לאחר מכן, הוקמו שני סניפים של האגודה בראס אלח'ימה ובפג'ירה. פעילי האגודה פעלו מתחילת דרכה

⁵² הנ"ל הוחלף רק בנובמבר 2011, בעקבות החרפת המחאה הפוליטית במדינה, אשר דרשה, בין היתר, את סילוקו.
⁵³ Jcpa.org.il
⁵⁴ enotes.com ; washingtonpost.com ; 2002, Mondediplo.com
⁵⁵ ar.wikipedia.org

בקרב הסטודנטים כדי למשוך אותם אליה. בתחילת שנות השמונים כבר שלטה האגודה במערכת החינוך הציבורית באמירויות וקבעה את תכנית הלימודים במשרד החינוך במדינה. בשנת 1988, הוקם ביטאון של האגודה בשם אלאצלאלא, שפעל כזרוע הסברתית-תעמולתית של התנועה במדינה.

134. בד בבד, הפכה תנועת האחים המוסלמים באמירויות לארגון החזק מבין הארגונים במדינה. כבר במהלך כהונתה של הממשלה הראשונה שהוקמה באמירויות, בשנת 1971, זכה נציג תנועת האחים המוסלמים במשרת שר. לאחר מכן מונה נציג התנועה לשר החינוך. בשנת 1983, זכתה התנועה לשליטה במשרד החינוך והיא הכתיבה את תכנית הלימודים. בין השנים 1989-1988 הופסקה למשך כמה חודשים פעילות הביטאון אלאצלאלא ע"י השלטונות, על רקע סגנון מתלהם מידי, אך מיד לאחר מכן הוא ריכך עמדותיו וחזר לפעילות.

135. **אולם בהמשך חששו השלטונות מהפוטנציאל החתרני של תנועת האחים המוסלמים והצרו את צעדי התנועה.** בשנת 2003, הם העבירו מתפקידם יותר ממאה שבעים מפעילי התנועה, שעבדו במערכת החינוך, למשרות במשרדי הממשלה האחרים. בשנת 2006, פיטרה הממשלה מספר פעילי התנועה ממשרד החינוך. הטלטה האזורית במהלך שנת 2011, והתחזקות תנועת האחים המוסלמים במצרים, ככל הנראה, העמיקה אף יותר את חשש השלטונות מהתנועה (כך, עפ"י חלק מהדיווחים, רבים מחותמי העצומה שהופצה במדינה וקראה לקידום רפורמות פוליטיות, היו מאנשי התנועה). עם זאת, תנועת האחים המוסלמים נהנתה מאז ומתמיד מיחס מיוחד של מושל ראס אלח'ימה, שיח' צקר אלקאסמי. אגודת אלאצלאלא עדיין קיימת, וסניפיה נמצאים בדבי, ראס אלח'ימה ופג'ירה. בנוסף קיים בעג'מאן מרכז בשם מרכז אלארשאד (מרכז ההדרכה).

עומאן

136. **תנועת האחים המוסלמים בעומאן סבלה מרדיפות, בתחילת שנות השבעים של המאה הקודמת,** בשלב מוקדם מאוד של התגבשותה, מאחר שהשלטונות במדינה קלטו מהר את הפוטנציאל החתרני של התנועה. בין העצורים היו גורמים בכירים בממשל המדינה, והם נידונו לעונשים כבדים. לא נראה, כי התנועה נעלמה מאז, אך היא בהחלט שומרת על פרופיל נמוך⁵⁶.

לבנון

137. **תנועת האחים המוסלמים בלבנון פועלת באמצעות הארגון אלג'מאעה אלאסלאמיה (נוסד בשנת 1964), הארגון זוכה לנציגות סמלית (ציר אחד) בפרלמנט הלבנוני וחסר השפעה ממשית על הפוליטיקה הלבנונית.**

138. **בזירה הפנים-לבנונית נמצא הארגון במתח בין זהותו האסלאמית התומכת "ההתנגדות" לבין זהותו הסונית והלאומית-לבנונית. כך, הוא מקיים קשרים עם חזבאללה (השיעי) בעיקר בעניינים אסלאמיים וחברתיים (ולא אופרטיביים), בה בעת מתואם היטב, עם גורמים פרגמטיים ממחנה ה-14 במרס (בהנהגת מי שהיה ראש הממשלה סעד חרירי הזוכה לתמיכה נרחבת בקרב הסונים). האירועים האלימים שהוביל חזבאללה נגד הזירה הפנימית במאי 2008, והחלטת הממשלה לפרק את רשת התקשורת של חזבאללה, העמיקו את המתחים בין אלג'מאעה לאסלאמיה לבין חזבאללה.**

139. **מול ישראל הארגון שולל משא ומתן ותומך עקרונית ב"התנגדות" (קרי, בדרך האלימות והטרור המיוצגת ע"י חזבאללה). קונקרטי, הארגון מתמקד בגיוס כספים ובתמיכה ציבורית עבור הפלסטינים, תוך שהוא נמנע בדרך כלל ממעורבות בפעילות צבאית ישירה מול ישראל. במהלך מלחמת לבנון הראשונה (בשנת 1982), שיתף פעולה עם הארגונים הפלסטיניים וחזבאללה בלחימה נגד ישראל, ואף ביצע פיגועי ירי לעבר מוצבי צה"ל וצבא דרום לבנון; במהלך מלחמת לבנון השנייה (בשנת 2006) חברו חלק מאנשיו לכוחות חזבאללה, אף כי משקלם בלחימה היה שולי.**

יחס תנועת האחים המוסלמים לחזבאללה

140. יחסה של תנועת האחים המוסלמים לחזבאללה נתון למתח שבין המכנה אידיאולוגי משותף האנטי-ישראלי לבין הפער העמוק שבין האסלאם השיעי הרדיקלי לאסלאם הסוני הרדיקלי. לזאת ניתן להוסיף את יחסו העוין של משטר מבארכ לחזבאללה, בה ראה ככלי חתרני בידי איראן, שהיקשה אף הוא על פיתוח קשרים בין תנועת האחים המוסלמים לבין חזבאללה.

141. במהלך מלחמת לבנון השנייה (בשנת 2006) הצהיר המדריך הכללי לשעבר, מהדי עאכף, כי הוא מוכן לשלוח 10,000 לוחמים לעזרת חזבאללה. הצהרתו זאת נותרה מהפה ולחוץ. החל משנת 2007, עם הגברת צעדי המשטר המצרי נגד חזבאללה, נמנעה הנהגת תנועת האחים המוסלמים מהבעת תמיכה מופגנת בחזבאללה, מחשש שזו תשמש בידי המשטר עילה לפגוע בה. חשיפת תא חזבאללה במצרים (אפריל 2009) ביטאה גם היא את השניות בעמדות התנועה כלפי הארגון: בעוד שמהדי עאכף, המדריך הכללי לשעבר, שב והביע אהדתו כלפי חזבאללה, נציגי התנועה בפרלמנט המצרי "ישרו קו" עם השיח הלאומי המקומי ומדיניות המשטר וגינו את הפגיעה בריבונות המצרית ("כך התנגדות", אך לא על חשבון הביטחון הלאומי של מצרים).

תנועת האחים המוסלמים במרוקו

עמוד הבית של אתר תנועת ייחוד האל והרפורמה, המזוהה עם האחים המוסלמים במרוקו

142. תנועת ייחוד האל והרפורמה⁵⁷, המזוהה עם תנועת האחים המוסלמים במרוקו, הוקמה בשנת 1996. אליה הצטרפו תנועות אסלאמיות שונות, שהוקמו החל משנות השבעים. הזרוע הפרלמנטרית של התנועה נקראת **מפלגת הצדק והפיתוח** (PJD)⁵⁸. זוהי **תנועה אסלאמית מתונה** העוסקת בעיקר בפעילות חינוך ובעשייה חברתית (דעוה). התנועה מצדדת בדמוקרטיה, פלורליזם, משולבת פוליטית במוסדות המשטר המלוכני⁵⁹.

הסמל של מפלגת הצדק והפיתוח (PJD)

143. ב-25 בנובמבר, התקיימו בחירות לפרלמנט המרוקאי, כחמישה חודשים לאחר שחוקה מתוקנת, המרחיבה את סמכויות הממשלה והפרלמנט, אושרה ברוב קולות במשאל עם. בבחירות הללו זכתה מפלגת הצדק והפיתוח (PJD) למספר הגדול ביותר של מושבים בפרלמנט (107 מתוך 395), בפער ניכר משאר המפלגות (מפלגת אלאסתקלאל הוותיקה, שהובילה את מרוקו לעצמאותה, הגיעה למקום השני עם 60 מושבים).

⁵⁷ בערבית חרכת אל-תוהיד ואל-אצלחה.

⁵⁸ בערבית חזב אל-עדאלה ואל-תנמיה.

⁵⁹ יצוין כי מלך מרוקו, מהווה מנהיג פוליטי ודתי גם יחד. הוא נחשב לצאצא של הנביא מחמד, מתהדר בתואר האסלאמי "אמיר המאמינין" וזוכה עד כה לתמיכה ציבורית נרחבת, גם בעקבות הטלטה האזורית.

144. **מזכ"ל מפלגת הצדק והפיתוח, עבד אלאה בן כיראן, מונה ב-29 בנובמבר 2011 ע"י מחמד השישי לתפקיד ראש הממשלה.** בריאיון לאלחיאית (23 בנובמבר 2011) הוא הצהיר, כי מפלגתו אינה מצפה לחלוק את השלטון עם המלך. שכן, לדבריו, המלך המרוקני הוא ראש המדינה והחוקה המרוקנית, וכי היא מותירה בידיו את האחריות על תחומי הצבא והדת.

145. צד זאת פועלת גם במרוקו גם **קבוצה אסלאמיסטית קיצונית, בשם קבוצת הצדק והצדקה** המזוהה גם היא עם תנועת האחים המוסלמים, אך מתאפיינת בגוון צופי יותר⁶⁰. היא הוקמה בשנת 1987, ועברה גלגולים רבים תחת שמות שונים. הקבוצה כופרת בסמכות המלך, חותרת לכינון רפובליקה אסלאמית ומחרימה את המערכת המפלגתית הכפופה לבית המלוכה, המשטר המלוכני מצידו. אינו מכיר בקבוצה.

146. בראש הקבוצה עומד עבד אלסלאם יאסין, ששהה שנים רבות בכלא. בשנת 1982, הוא נאסר על רקע הסתה נגד המלך והיה נתון במעצר בית עד שנת 2000⁶¹. הקבוצה פועלת כיום **מחוץ לחוק במרוקו** ופעילים רבים שלה נעצרו. בעקבות הטלטלה האזורית האחרות, דרשה התנועה רפורמות מהמשטר המרוקאי. פעיליה הפגינו נגד המשטר ונעצרו על ידו בשל תמיכתם בהפגנות המחאה⁶².

תנועת האחים המוסלמים בתוניסיה

כללי

147. תנועת האחים המוסלמים בתוניסיה הוקמה בשלב מאוחר יחסית (סוף שנות השבעים של המאה הקודמת), **ע"י ראשד אלע'נושי ואינטלקטואלים נוספים**, אשר הושפעו מתנועת האחים המוסלמים במצרים. למרות שהיא הוקמה ע"י אינטלקטואלים, שהושפעו ממשנתם הקיצונית של סיד קטב אבו אלעלא אלמודודי⁶³, **הוגדרה התנועה ע"י מייסדיה כ"אסלאמית מתונה" וכפיתוח של אסלאם ייחודי לתוניסיה.**

⁶⁰ בערבית ג'מעת אלעדל ואלאחסאן.

⁶¹ אלג'זירה, 3 באוקטובר 2004.

⁶² אתר הקבוצה www.aljamaa.net

⁶³ **אבו אלעלא אלמודודי** (בשנים 1903-1979) מראשוני ובכירי האידיאולוגים של האסלאם הרדיקלי במאה ה-20. הקים באוגוסט 1941, בלאהור את המפלגה **ג'מעת-י-אסלאמי** (הקבוצה האסלאמית, גרסת שפת האורדו לאלג'מאעה אלסלאמיה בערבית). מפלגה זו, שהוקמה באוגוסט 1941 בלאהור הנה המפלגה האסלאמית הוותיקה והבולטת ביותר בפקיסטאן. תפיסת עולמה של המפלגה קרובה לזו של האחים המוסלמים, **אולם היא קיצונית יותר**, הואיל ומייסדה היה ההוגה הפוליטי האסלאמי הראשון שדחה את ערכי הציוויליזציה המודרנית (הג'אהליה החדשה) - למעט מדע וטכנולוגיה - בטענה שאינם מתיישבים עם ערכי האסלאם. תפיסה זו פותחה לאחר מכן במצרים ע"י **סייד קטב**, מהמעצבים הבולטים של הזרם הג'אהדיסטי באחים המוסלמים. סייד קטב גרס, כי במקום המדינות הערביות והמוסלמיות המודרניות, יש לכוון מדינה אסלאמית שבה הריבונות (חאכמיה) תהיה בידי אללה בלבד.

148. מקימי התנועה בתוניסיה הטיפו למען **דמוקרטיה וסוג של אסלאם תוניסאי המכיר בפלורליזם פוליטי**. כך למשל הם דחו את הדעות האסלאמיות הרווחות, לפיהן מקור הלגיטימיות הוא אלוהי ובמקום זאת הם תמכו ברעיון של רצון העם כמקור לגיטימיות. הם גם תמכו בדיאלוג עם המערב וברעיונות ליברליים. כמו במצרים, כך גם בתוניסיה **הייתה השפעתה חזקה בעיקר בקרב המעמד הבינוני העירוני, סטודנטים באוניברסיטאות ובקרב המשכילים**. לעומת זאת התמיכה בהם בקרב מעמד הפועלים הייתה יחסית חלשה. בקיץ שנת 1987, הוערך כוחה בכ- 5,000-6,000 פעילים. לקראת אמצע שנות השמונים הפכה התנועה לחלק מתנועת האחים המוסלמים הבינלאומית. תנועת האחים המוסלמים בתוניסיה פועלת כיום **באמצעות מפלגת אלנהאדה, המהווה את הסניף המקומי של התנועה**. התנועה הוצאה אל מחוץ לחוק בימי שלטונו של זין בן עלי **ומנהיגה אלע'נושי הוגלה ללונדון**. לאחר מהפיכת היסמין הוא שב לתוניסיה והתקבל ע"יקהל רב.

אבני דרך בתולדות תנועת האחים המוסלמים בתוניסיה⁶⁴

149. בשנות השבעים, החלו לבלוט גורמי אופוזיציה, שחתרו תחת שלטונו של חביב בורגיבה. הם כללו קבוצות שמאל קומוניסטיות, שדוכאו ביד קשה, וכוחות האופוזיציה האסלאמית שצמחה מתוך מגזרים חברתיים, שלא השתלבו במוסדות הבירוקרטיים שטיפח בורגיבה, והביעו חוסר שביעות רצון למדיניותו החברתית החילונית.

150. בתחילה עודדו השלטונות את פעילותן של הקבוצות האסלאמיות בעיקר כמשקל נגד לפעילות קבוצות השמאל. אך ברבות הימים הם שינו את גישתם כלפיהן. ראשיתו של סניף תנועת האחים המוסלמים בתוניסיה בארגון **Islamic Association**, שהוקם בשנת 1976. כדי שהארגון יוכר רשמית כמפלגה הוא הפך עצמו בשנת 1981, לתנועת **Islamic Tendency (MTI)** (המגמה האסלאמית), בהנהגתו של ראשד אלע'נושי. השלטונות סרבו להכיר בהם ואף רדפו אותם.

151. באופן בסיסי, מטרות המפלגה היו דומות לאלה של תנועת האחים המוסלמים העולמית: שחרור האדמות המוסלמיות מהשפעה זרה והקמת מדינה אסלאמית, שתתקיים עפ"י השריעה. **עם זאת התאימה עצמה התנועה בתוניסיה להקשר התוניסאי**. מנהיגי התנועה **ראשד אלע'נושי ועבד אלפתאח מורו** שינו כמה מהעמדות בנושאי ליבה כמו אקטיביזם אסלאמי, יישום חוקי השריעה ומעמד האישה.

⁶⁴ במסמך זה נעזרנו ב Ghassan Salame Ed, **Democracy Without democrats The Renewal of Politics in the Muslim World** I.B. Tauris & Co Ltd. NY 2001. כמו כן נעזרנו במיכאל אביטבול, דניאל זיסנויין **מקולוניאליזם ללאומיות: תוניסיה, אלג'יריה מרוקו** האוניברסיטה הפתוחה.

152. במספר רב של הצהרות ראיונות ומאמרים ראשד אלע'נושי ודוברים אחרים של התנועה הדגישו נושאים כמו הצורך באינטגרציה מלאה בתוך החברה התוניסאית, הצורך להתחשב בדרישות ההמונים יותר מאשר להכתיב להם נוסחאות ולהכיר בערכים כמו פלורליזם וסובלנות, חירות ודמוקרטיה כחלק לא רק של התרבות האירופאית אלא גם של המורשת העולמית.
153. כשישה חודשים לאחר הקמתה של MTI נעצרה מנהיגות התנועה, **כך שלתנועה לא היה כמעט סיכוי לבנות אמון ולהוכיח את דרכה הדמוקרטית**. בקיץ שנת 1984 כאשר שוחררו אלע'נושי ואנשיו מהכלא **נוצר פלג רדיקלי שקרא למאבק מזוין כדרך עדיפה על הדרך הפוליטית**. בעקבות סדרה של עימותים בקמפוסים של האוניברסיטאות ובשכונות ורבעים עממיים של הבירה וכמה ערים נוספות במדינה נעצרה מנהיגות MTI במרס 1987, באשמת הסתה. **בתחילת ספטמבר 1987, אלע'נושי נדון למאסר עולם**. העימות בין המדינה לבין התנועה האסלאמית הפך לעימות גלוי והסניף החשאי של MTI הכין עצמו להפיכה כדי לשחרר את מנהיגיו.
154. ב-7 בנובמבר 1987, הודח בורגיבה מן השלטון בהפיכה שקטה בידי זין אלעבידין בן עלי, שכיהן אז כראש ממשלה. נפילתו של חביב בורגיבה בנובמבר 1987, הפיחה תקווה להתחלה חדשה ביחסים בין הממשלה לבין האופוזיציה האסלאמית. באותה תקופה התנהלו גם מגעים ושיחות בין ראשי התנועה האסלאמית לבין הנהגת המדינה שהעידו על רצון השלטונות לקרב את התנועה לממסד הפוליטי ובכך אולי להקהות מעט את אופייה האופוזיציוני. MTI הגיבו בחיוב למחוות של אבן עלי. לאחר ששוחרר במאי 1988 אלע'נושי התחייב, כי התנועה לא תנהג באלימות ומתחייבת שלא להתארגן ככוח צבאי או ביטחוני. הוא גם הכריז על נכונות התנועה להכיר בקוד של המעמד האישי משנת 1956, שהיווה אבן דרך במודרניזציה של תוניסיה המבטיחה שוויון זכויות לנשים. MTI הוזמנו לקחת חלק בניסוח החוקה הלאומית שנחתמה בנובמבר 1988.
155. **בדצמבר 1988, שינתה התנועה את שמה והיא הפכה למפלגת** אלנהצ'ה (התחייה). אולם בבחירות של שנת 1989 נאסר על המפלגה להשתתף בבחירות. לפיכך התמודדו חברי המפלגה כעצמאיים. עפ"י מספרים "רשמיים" של ממשלת בן עלי קיבלו החברים העצמאיים בין 10%-17% מכלל הקולות הבוחרים. תוצאות אלה הדאיגו את השלטונות שחששו מהגידול בכוחה והשפעתה של התנועה האסלאמית.
156. לאחר הבחירות לפרלמנט של שנת 1989, חל קרע ביחסים בין בן עלי לבין התנועה. באוקטובר 1991, טענו השלטונות, כי חשפו ניסיון של התנועה לחולל הפיכה ולהפיל את המשטר **והחלו במסע שיטתי לדיכוייה ולסילוק מנהיגיה מעמדות השפעה פוליטיות בתוניסיה**. אלפים מפעילי התנועה נאסרו ורוב מנהיגי התנועה **ובכללם ראשד אלע'נושי, יצאו לגלות**. התנועה למעשה "הועלמה" מהנוף הפוליטי בתוניסיה, הגם שהשלטונות המשיכו לעקוב אחר כל סימן לחידוש פעילותה.

הפיכתה של מפלגת אלנהצ'ה לכוח פוליטי מרכזי

סמל תנועת אלנהאדה
בתוניסיה (ויקיפדיה)

157. ב-2 במרס 2011, בעקבות מהפכת היסמין, הכריז שר הפנים של תוניסיה על מפלגת אלנהצ'ה כחוקית ואישר את פעילותה במדינה כמפלגה פוליטית. אישור זה לתנועה אפשר לתנועה ליטול חלק בבחירות לפרלמנט, שהתקיימו באוקטובר 2011. מפלגת אלנהצ'ה ניצחה בבחירות הללו וזכתה בכ-40% מהמועצה המכוננת. בכך הפכה מפלגת אלנהצ'ה מהכוח האופוזיציוני החזק ביותר לכוח השלטוני המוביל. בשלב זה, מקפידים ראשי המפלגה בהתבטאויותיהם הפומביות להצטייר כמייצגים את האסלאם המתון⁶⁵. האם הדימוי הליברלי והמתון של מפלגת אלנהצ'ה יעמוד במבחן המציאות? האם גם לאחר ניצחונה של המפלגה בבחירות והשגת עמדת כוח פוליטית תמשיך המפלגה לאורך ימים בנתיב דמוקרטי ומתון? ימים יגידו.

קווים לדמותו של ראשד אלע'נושי

ראשד אלע'נושי (globalmbreport.org, 31 בינואר 2011)

158. ראשד אלע'נושי, מנהיג תנועת אלנהאדה התוניסאית, נולד בשנת 1941, בדרום מזרח תוניסיה. בצעירותו למד במוסדות חינוך מסורתיים. ע'אנושי שלא דיבר צרפתית התקשה

⁶⁵ צליל צורם הייתה הצהרתו של חאמד ג'באלי, המזכיר הכללי של המפלגה. ב-13 בנובמבר 2011, התקיימה תהלוכה בעיר אסה, שבמזרח תוניסיה, אליה הוזמן גם נציג חמאס. ג'באלי הביע תקוותו להקמת חליפות ולכך, ששחרור תוניסיה יביא גם לשחרור ירושלים (Tunisia-live.net).

להשתלב במערכת האוניברסיטאית במדינה ועל כן יצא ללימודים בסוריה שם השלים תואר ראשון במדעי הרוח. במהלך לימודיו הוא הושפע מתנועת האחים המוסלמים במצרים וביניהם במיוחד, מסיד קטב.

159. לאחר שובו לתוניסיה שימש כמורה בבית ספר תיכון ואף פרסם מאמרים בעיתונים אסלאמיים. הוא היה בין מקימי תנועת המגמה האסלאמית ששינתה לימים את שמה לאלנהצ'ה (התחיה), שדגלה בהחדרת תכנים דתיים לחיים הציבוריים בתוניסיה, המותאמים לה. אלע'נושי גינה את השימוש באלומות וטען, כי יש לחולל את השינוי הפוליטי באמצעים לא אלימים. על רקע פעילותו הוא נאסר ע"י השלטונות וישב בכלא בין השנים 1981-1984 ואחר כך נדון למאסר עולם ב 1987. הוא שוחרר בידי בן עלי לאחר שזה עלה לשלטון ואף קיים מגעים עם הנשיא כדי להשיג הכרה רשמית בתנועה. אולם ההידרדרות ביחסים בין התנועה לבין השלטונות לאחר שנת 1991, טרפדה את המגעים האלה ואלע'נושי, שנרדף בידי השלטונות **יצא לגלות לבריטניה, שם המשיך לבקר את המשטר.**

160. ראשד אלע'נושי הנו **אחד ההוגים האסלאמיים בני זמננו המעניינים והמקוריים ביותר.** עפ"י משנתו יש לקדם מודל שיהווה **סינתזה בין האסלאם לבין החיים המודרניים ולהתאימה לחיים בתוניסיה.** ראשד אלע'נושי **מצדיק פוליטיקה רב-מפלגתית והגנה על זכויות אדם.** בנובמבר 1995, אלע'נושי וקבוצה של גולים לא מוסלמים בכללם ראש הממשלה לשעבר מחמד מזאלי פרסמו במשותף קול קורא, **הדורש דמוקרטיה לתוניסיה** באמצעות בחירות של נציגי הפרלמנט, אשר מייצג מגוון דעות ומפלגות פוליטיות.

161. אלע'נושי התבטא לעיתים קרובות, ממקום גלותו בלונדון, על הצורך בדיאלוג פתוח עם המערב הוא דחה את מושג "התנגשות הציוויליזציות" של סמואל הנטינגטון ואת האידאולוגיה הג'האדיסטית נוסח אלקאעדה. אולם, יש לציין, כי **הרטוריקה שלו הפכה יותר ויותר אנטי-מערבית ואנטי-ציונית בשנים האחרונות שקדמו לחזרתו לתוניס.** לאחר מהפכת היסמין בתוניסיה הורשה אלע'נושי לשוב לתוניסיה ממקום גלותו בבריטניה. הוא שב בינואר 2011 כ-1,000 איש קיבלו את פניו לנוכח ניצחון מפלגת אלנהצ'ה בבחירות דומה, כי הוא **עתיד למלא תפקיד חשוב במפה הפוליטית החדשה של תוניסיה.**

תנועת האחים המוסלמים באירופה

התבססות תנועת האחים המוסלמים באירופה

162. סניפים של תנועת האחים המוסלמים נפתחו במספר מדינות מחוץ למצרים כבר בשלביה הראשונים של התפתחות התנועה (בין השנים 1928-1954). אולם, המאיץ המרכזי להתפשטותה של התנועה מחוץ לגבולות מצרים היה **מסע הדיכוי שערך נגדה נשיא מצרים גמאל עבד אלנאצר** (בשנת 1954). שתי קבוצות גדולות ומאורגנות של תנועת האחים המוסלמים **נמלטו בשנות החמישים ממצרים לסעודיה ולקטר.** קבוצה שלישית

של פעילי התנועה, פחות מלכודת, **נמלטה לארה"ב ולכמה מדינות אירופה, ובכללן מערב גרמניה.**

163. בגרמניה, התערו אנשי תנועת האחים המוסלמים תחילה בקרב הקהילה המוסלמית ובהמשך גם בקמפוסים ובקרב פעילי אופוזיציה מהשמאל. **בעשורים הבאים התבססה תנועת האחים המוסלמים בהדרגה במדינות נוספות באירופה והפכה למפיצת האסלאם הרדיקלי במדינות המערב ולנציגיה בפועל של קהילות המהגרים המוסלמים. יודגש, כי הגופים והפעילים השונים באירופה נוהגים להכחיש את השתייכותם לתנועת האחים המוסלמים, בעיקר לאחר אירועי 11 בספטמבר.**

164. באמצעות סיוע כספי ממדינות המפרץ (הנמשך גם כיום) הרחיבה התנועה את התשתית שלה באירופה ובארה"ב בהקים רשת של בנקים, מסגדים, מרכזי מחקר, מכונים אסלאמיים, מוסדות חברתיים וחינוכיים העוסקים בהפצת האסלאם הרדיקלי פוליטי של התנועה בקרב המוסלמים באירופה. כיום טוענת תנועת האחים המוסלמים כי יש לה נוכחות **בלמעלה מ-80 מדינות ברחבי העולם**⁶⁶.

165. המרכזים האסלאמיים הבולטים ביותר באירופה, שלהם קשר ישיר או עקיף לתנועת האחים המוסלמים נמצאים כיום **בבריטניה, בגרמניה ובצרפת** (העיר מינכן הייתה תקופה ארוכה מטה מרכזי של פעילויות התנועה). בין המוסדות הבולטים במדינות הללו ניתן למנות את **החברה האסלאמית של גרמניה** (Islamic Society of German או IGD); את **איגוד הארגונים האסלאמיים בצרפת** (Union of Islamic Organizations)⁶⁷ ואת **איגוד המוסלמים של בריטניה** (the Muslim Association of Britain או MAB).

166. בתהליך התבססות של תנועת האחים המוסלמים באירופה בלט **סעיד רמז'אן** ("חסן אלבנא הקטן"), הוא היה נשוי לופא, בתו של חסן אלבנא ובנו הנו טארק רמז'אן, אחד מהאינטלקטואלים האסלאמיסטיים הבולטים במערב כיום. סעיד רמז'אן הצטרף לתנועת האחים המוסלמים בגיל 14, ובמהלך השנים הושפע גם מסיד קטב. הוא מילא תפקיד מרכזי ביצירת קשרים עבור התנועה במזרח התיכון, בפקיסטאן ובאירופה. הוא מילא תפקיד מרכזי בהקמת IGD ובהקמת המסגד הראשון של התנועה במערב, בעיר מינכן שבגרמניה. גולת הכותרת של פעילותו הייתה הקמת המרכז האסלאמי בג'נבה (1961), המנוהל כיום ע"י אחד מבניו. בקרב מממני הקמת התשתית של תנועת האחים המוסלמים באירופה בלט **יוסף נדא**, יליד שנת 1931, איש עסקים, שנחשב במשך שנים רבות כאיש הכספים הבינלאומי של התנועה.

⁶⁶ מידע נוסף אודות נוכחותם ופעילותם של האחים המוסלמים בבריטניה ובאירופה ראו מאמרו של אהוד רוזן, שהתפרסם בסוף 2010, באתר המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה: "Mapping the Organizational Sources of".

⁶⁷ הדמויות הבולטות בתולדות איגוד הארגונים האסלאמיים בצרפת היו פיצל אלולוי לימים מנהיג אלג'האעה אלסלאמיה, תנועת האחים המוסלמים בלבנון; ורשד ע'נושי, ממנהיגי האחים המוסלמים בתוניס, מנהיג תנועת אלנהאצ'ה (התחיה).

מסגרות- העל של תנועת האחים המוסלמים באירופה

167. בסוף שנות השמונים ובשנות התשעים של המאה הקודמת **הקימה תנועת האחים המוסלמים** כמה ארגוני-גג באירופה, **מרביתם בהשפעת שיח' ד"ר יוסף אלקרצ'אוי הפועל בקטר**. בשנת 1989 הוקמה "**הפדרציה של הארגונים האסלאמיים באירופה**" (Federation of Islamic Organizations in Europe) FIOE עד השנים האחרונות פעלה הפדרציה מבריטניה אולם החל משנת 2007, **מקום מושבה הועתק לבריטלי**. כיום מסונפים לפדרציה 28 ארגונים במדינות האיחוד האירופי (כולל בסקנדינביה ובמדינות מזרח אירופה) ובמדינות שאינן משתייכות לאיחוד (כמו קוסובו, תורכיה, מולדובה, אוקראינה ורוסיה). **תשתית ה"דעוה", שהוקמה ע"י FIOE, כוללת מסגדים, בתי ספר ללימודי קוראן, מרכזי תרבות אסלאמיים ואגודות מוסלמיות שונות. מרכזה של תנועת האחים המוסלמים נמצא בבריטניה (ראו להלן) אולם גם בגרמניה ובבלגיה יש לה נוכחות בולטת.**

168. בראש FIOE, עומד שכב בן מח'לוף משבדיה. היא מנוהלת ע"י הוועדה המבצעת שהמבנה שלה דומה למבנה הארגוני של תנועת האחים המוסלמים (חלוקה למדורים המופקדים על ניהול קשת רחבה של נושאים כגון חינוך, תקשורת, דעוה, נשים, או על אזורים גיאוגרפיים). ל-FIOE כפופים ארגונים נוספים כגון **הפדרציה של נוער מוסלמי וארגוני סטודנטים** (The Federation of Muslim Youth and Student Organizations) **הפדרציה של בתי ספר ערביים-מוסלמים באירופה** (The Federation of European Arab-Islamic Schools); **העצרת האירופאית של אימאמים מוסלמים** (The European Assembly of Muslim Imams).

169. בשנת 1997, הקים יוסף אלקרצ'אוי בדבלין שבאירלנד את הזרוע ההלכתית של FIOE בשם "**המועצה האירופית לפסקי הלכה (פתוה) ולמחקר**" (European Council for Fatwa and Research) ECFR. בראש ECFR עומד חסין חלאוא, **המתגורר בדבלין שבאירלנד**. גוף זה עוסק בהנחלת חוקי ההלכה האסלאמית (השריעה) לקהילות המהגרים המוסלמים באירופה. בשנת 2004, הקים יוסף אלקרצ'אוי את "**האיחוד הבינלאומי של המלומדים המוסלמים**" (the International Union of Muslim Scholars (IUMS)), הכולל כ-500 חכמי דת אסלאמיים מרחבי העולם. הקמת ה-IUMS הושקה בלונדון ביולי 2004, במהלך ביקורו של אלקרצ'אוי, שהזמן לבריטניה ע"י ראש עיריית לונדון האנטי-ישראלי קן ליוינגסטון.

הזדהות תנועת האחים המוסלמים באירופה עם חמאס

170. **תנועת האחים המוסלמים באירופה, בדגש על בריטניה, מגלה הזדהות מלאה עם הפלסטינים בכלל, ועם חמאס בפרט**. היא לוקחת חלק בחיים הפוליטיים הפעילים של חמאס, ואף הביעה תמיכה גלויה בביצוע פיגועי התאבדות נגד אזרחים ישראלים, בהשראת השיח' קרצ'אוי. **תנועת האחים המוסלמים באירופה נוטלת חלק מרכזי במתקפת**

הדה-לגיטימציה המתבצעת נגד ישראל. לשם כך היא **חברה לגורמי שמאל רדיקליים**, על בסיס פלטפורמה אנטי-ישראלית, על אף הפער האידיאולוגי ביניהם.

171. נוכחותם ופעילותם של פעילי תנועת האחים המוסלמים בולטת בכמה תחומים: **ארגון שירות ומשטים לרצועת עזה** (תנועת האחים המוסלמים בשיתוף פעולה הדוק עם ארגון IHH התורכי נטלו חלק מרכזי בארגון המשט התורכי שהסתיים בעימות אלים על גבי הספינה "מאוי מרמרה"). **תעמולה אנטי-ישראלית אינטנסיבית** (בכינוסים שנתיים ובאמצעות כלי התקשורת הערביים והאירופאים); **הטמעת הדרישה ל"זכות השיבה"** של כל הפליטים הפלסטינים כמתכון לחיסולה של ישראל (בכך "מתמחה" ארגון PRC בבריטניה, הנשלט ע"י תנועת האחים המוסלמים ופעילי חמאס); ועוד.

פעילות תנועת האחים המוסלמים בתורכיה

172. מאז שנת 2006, **הפכה תורכיה למוקד פעילות אינטנסיבית של תנועת האחים המוסלמים**. מפלגת השלטון AKP התירה לפעילים ולארגונים של האחים המוסלמים, בתוכם IUMS שבהנהגת שיח' יוסף אלקרצ'אוי לפעול בחופשיות בתורכיה. ביטוי לכך ניתן למצוא בשבע ועידות ואירועי גיוס כספים שהתקיימו בשנים האחרונות באיסטנבול⁶⁸. הוועידה הראשונה התקיימה ביולי 2006, בהשתתפות שיח' יוסף אלקרצ'אוי, שהעניק לה את התואר: "[ועידת] המוסלמים באירופה" (ביטוי לתפיסת תנועת האחים המוסלמים את עצמם כמייצגי המוסלמים באירופה).

173. הוועידה המשמעותית התקיימה ב-14-15 בפברואר 2010 באיסטנבול, בהשתתפות כ-200 פעילים ואנשי דת מרחבי העולם הערבי\מוסלמי ומקהילות מוסלמיות במדינות המערב (רבים מהם מזוהים עם האידיאולוגיה האסלאמית הקיצונית של חמאס ותנועת האחים המוסלמים). **90 מהפעילים, שהשתתפו בוועידה חתמו על אמנה בעלת אופי ג'האדיסטי** ("הצהרת איסטנבול"), **הקוראת למילוי חובת הג'האד ו"ההתנגדות" נגד ישראל** ("הכיבוש הציוני יהודי"). **הוועידה קראה גם להעמקת סיוע לג'האד ול"התנגדות" (קרי, לטרור) בכסף, כלי נשק, בגדים, מזון, ציוד רפואי וחומרים נוספים וקבעה כי הרשות הפלסטינית אינה מייצגת את העם הפלסטיני**⁶⁹.

174. בעקבות אירועי כיכר תחריר במצרים הצטרפה תנועת האחים המוסלמים לארגונים האסלאמיסטיים התורכיים בקריאה למבארכ להתפטר לאלתר מתפקידו. ב-5 בפברואר 2011, התקיימה באיסטנבול הפגנה בראשות ארגון IHH ומנהיגו בולנט ילדריים. השתתף בהפגנה ד"ר אשרף עבדולגפר, ממנהיגי התנועה בתורכיה. בהפגנה שיגר בולנט ילדריים

⁶⁸ פירוט ראו לקט מידע מה-7 ביולי 2010: ["ביקורת פנימית בתורכיה על שהמשטר האסלאמי מאפשר לחמאס ולאחים המוסלמים לקיים פעילות פוליטית-תעמולתית על אדמת תורכיה. המעצבת דעת קהל עוינת כלפי ישראל והמערב.](#)

⁶⁹ מידע רב נוסף על פעילות האחים המוסלמים בתורכיה ראו מאמרו של Steven G. Merley: "Turkey, the global muslim brotherhood, and the Gaza flotilla" (המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה, ינואר 2011).

איום מרומז לפי מנהיגים נוספים במזרח התיכון באיימו שסופם יהיה דומה לזה של מבארכ
(ihh.org.tr).

בריטניה כמרכז לפעילות תנועת האחים המוסלמים באירופה

175. **בריטניה משמשת מרכז לפעילות של תנועת האחים המוסלמים באירופה מבחינה פוליטית, תקשורתית וכלכלית.** כמו במדינות אחרות גם בבריטניה החלה פעילות התנועה בשנות החמישים של המאה ה-20. **במהלך השנים התרכזו בבריטניה מנהיגים מזרח-תיכוניים גולים של התנועה** (בעיקר ממצרים, סוריה, לוב, תוניס, אלג'יריה ועיראק). בהמשך החל הדור השני, בניהם ובנותיהם של מנהיגים אלה, למלא תפקיד בתנועה, כשהם נהנים ממעורבותם המסיבית בחברה הבריטית ושולטים היטב בשפה ובתרבות הבריטית. **במהלך שנות ה-90 הצטרפו לתנועה פעילי חמאס בכירים שהגיעו לבריטניה מיהודה שומרון ומרצועת עזה, שהבולט שבהם הנו מחמד צוואלחה.** פעילי תנועת האחים המוסלמים בבריטניה **שיתפו פעולה לאורך השנים עם פעילים אסלאמיים ממוצא פקיסטאני המזוהים בעיקר עם האידיאולוגיה האסלאמית הקיצונית של אבו אלעלא אלמודודי**⁷⁰.

176. **בבריטניה מתקיימת פעילות ענפה של תנועת האחים המוסלמים,** הגם שפעיליה, החברים במוסדות אסלאמיים רבים, **אינם מודים בפומבי בקשריהם עם התנועה והאסלאם הקיצוני.** עם הבולטים שבקרב הארגונים המזוהים עם תנועת האחים המוסלמים נמנה **The Muslim Association of Britain (MAB)**, ארגון אשר שמילא תפקיד מפתח ביצירת הברית הפוליטית עם השמאל הבריטי, בעיקר באמצעות הדור הצעיר של תנועת האחים המוסלמים⁷¹. ארגונים בולטים נוספים בבריטניה המזוהים עם התנועה ועם האסלאם הקיצוני: **The British Muslim Initiative (BMI)**; **Palestinian Return Centre**; **Federation of Student Islamic Societies in the UK and Ireland (FOSIS)**; **(PRC)**. בנוסף, ברשות תנועת האחים המוסלמים בבריטניה כלי תקשורת הפועלים מלונדון ותכניה מתואמים לעיתים עם הנהגת התנועה במצרים (ראו להלן).

⁷⁰ **אבו אלעלא אלמודודי** (בשנים 1903-1979) מראשוני ובכירי האידיאולוגים של האסלאם הרדיקלי במאה ה-20. הקים באוגוסט 1941, בלאהור את המפלגה **ג'מאעת-י-אסלאמי** (הקבוצה האסלאמית, גרסת שפת האורדו לאלג'מאעה אלאסלאמיה בערבית). מפלגה זו שהוקמה באוגוסט 1941 בלאהור הנה המפלגה האסלאמית הוותיקה והבולטת ביותר בפקיסטאן. תפיסת עולמה של המפלגה קרובה לזו של האחים המוסלמים, אולם היא קיצונית יותר, הואיל ומייסדה היה ההוגה הפוליטי האסלאמי הראשון שדחה את ערכי הציוויליזציה המודרנית (הג'אהליה החדשה) - למעט מדע וטכנולוגיה - בטענה שאינם מתיישבים עם ערכי האסלאם. תפיסה זו פותחה לאחר מכן במצרים ע"י **סייד קטב**, מהמעצבים הבולטים של הזרם הג'אהדיסטי באחים המוסלמים. סייד קטב גרס, כי במקום המדינות הערביות והמוסלמיות המודרניות, יש לכונן מדינה אסלאמית שבה הריבונות (חאכמיה) תהיה בידי אללה בלבד.

⁷¹ עפ"י מאמרו של אודי רוזן, שבו ניתן למצוא מידע מפורט על פעילות האחים המוסלמים בבריטניה. המאמר התפרסם בסוף 2010 באתר המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה: **"Mapping the Organizational Sources of the Global Delegitimization Campaign against Israel in the UK"**

⁷² מאמרו של אודי רוזן. ה-FOSIS הוקם בשנת 1962 כדי לשמש במה עבור הסטודנטים המוסלמים בבריטניה. קיימות אינדקציות הקושרות אותו לאחים המוסלמים ולג'מאעת-י-אסלאמי, ארגונו של אבו אלעלא אלמודודי (מאמרו של אודי רוזן, עמ' 43).

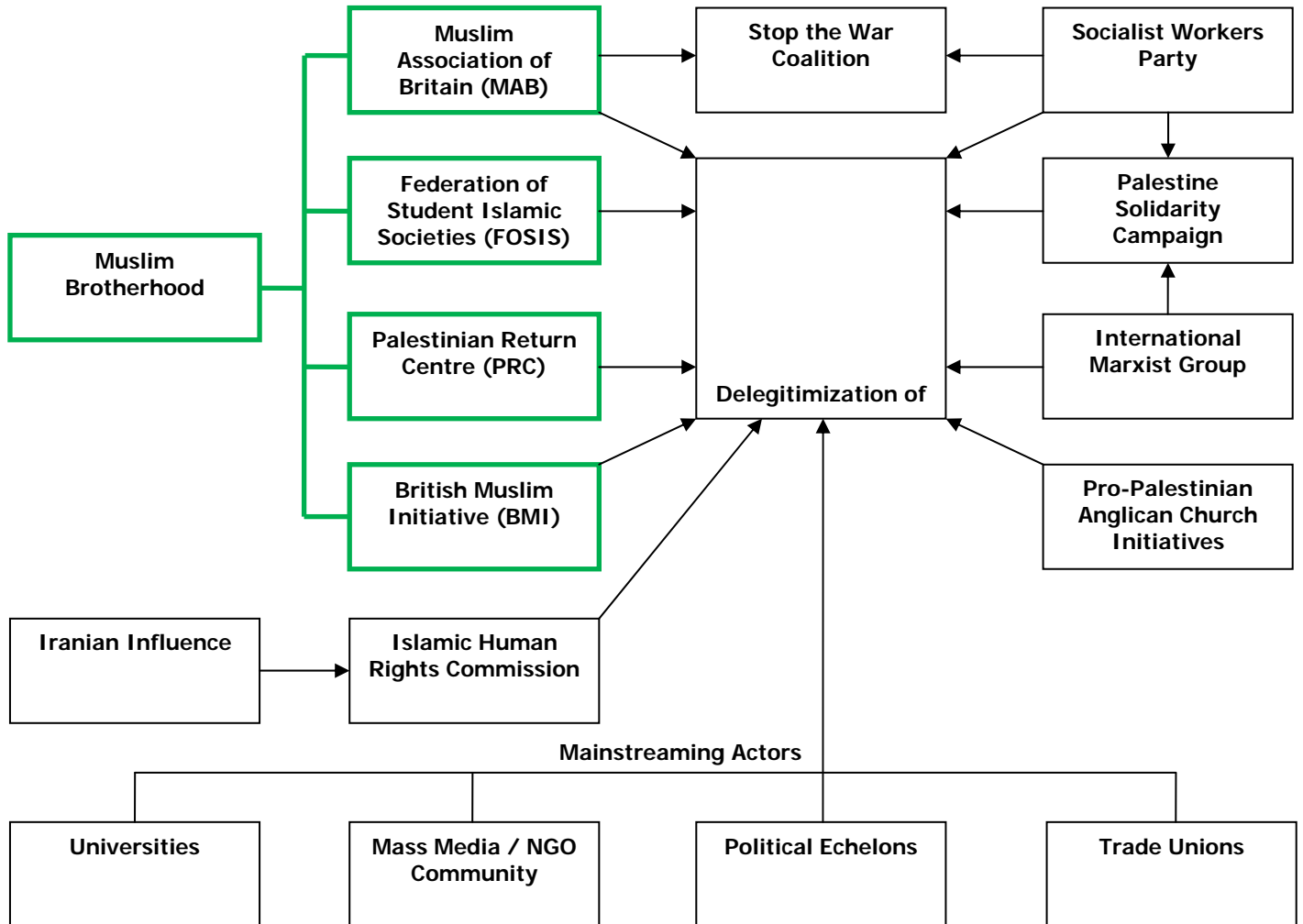
177. הנוכחות והפעילות רבת השנים של תנועת האחים המוסלמים בבריטניה, בצד חופש הביטוי והסובלנות הפוליטית שבה, **מאפשרים חופש פעולה רב יחסית לחמאס, תנועת הבת של תנועת האחים המוסלמים, שהפכה את בריטניה למרכז פעילותה הפוליטית, הכלכלית והתקשורתית באירופה.** חמאס מנצלת את נוכחותה הבולטת בבריטניה לקידום פרויקט השיירות והמשטים לרצועה, שבו ממלא תפקיד חשוב ארגון Viva Palestina, ארגונו של חבר הפרלמנט לשעבר מהשמאל הקיצוני ג'ורג' גאלווי. **בקרב ארגונים וגופים בבריטניה, המזוהים עם תנועת האחים המוסלמים והאסלאם הקיצוני, בולטים פעילי חמאס שהשתקעו בבריטניה.** כך למשל, **זאהר אלביראוי, פעיל חמאס ובכיר PRC שימש כיו"ר MAB (בין השנים 2001-2003); פעיל חמאס מחמד צואלחה ופעיל חמאס ותנועת האחים המוסלמים ד"ר עזאם אלתמימי נמנו על מקימי BMI; פעילי חמאס תופסים גם מקום חשוב בצמרת PRC, ארגון המתמחה בהטמעת רעיון "זכות השיבה" בקרב הממסד הפוליטי ודעת הקהל בבריטניה ובמדינות אירופאיות נוספות.**

178. סוגיית הקשר שבין MAB (שפעיל חמאס ובכיר PRC זאהר אלביראוי, שימש היו"ר שלו) לבין תנועת האחים המוסלמים **הועלתה בפרלמנט הבריטי מספר פעמים** ע"י גופים המייצגים את הקהילה היהודית בבריטניה. **גופים אלו הצביעו על תרומת MAB לאנטישמיות האסלאמית בת זמננו.** הנושא הועלה גם ע"י פוליטיקאים בריטיים המודאגים מתפקיד שממלא MAB בעיצוב חייהם של המוסלמים בבריטניה. **בנובמבר 2010, חבר הפרלמנט Alistair Burt ( ) a parliamentary under secretary of state at the Foreign and Commonwealth Office,** **הצהיר כי:**

"We are aware of reports which suggest that there are significant historic linkages between the Muslim Brotherhood, its overseas affiliates and Hamas. Historically the Brotherhood has presented Hamas as a legitimate resistance movement for the Palestinian people. **The Muslim Association of Britain (MAB) are the Brotherhood's representative in the UK. MAB in the UK publically [sic] rejects violence and state that they work for wider Muslim integration into British society"**

(הערה: לקוח ממאמרו של אודי רוזן, ההדגשה היא של מרכז המידע).

מקומה של תנועת האחים המוסלמים בבריטניה במתקפת הדה-לגיטימציה נגד ישראל⁷³

לונדון כמרכז תקשורתי עבור תנועת האחים המוסלמים

179. לונדון משמשת כמרכז תקשורתי חשוב עבור תנועת האחים המוסלמים. כלי התקשורת הבולט שלהם הנו הערוץ הלווייני בשפה הערבית אלחואר, שהוקם ביולי 2006, ע"י כמה מבכירי BMI⁷⁴. הערוץ מפיץ מסרים אסלאמיים ומסרי הסתה נגד ישראל. קהל היעד שלו הנו המאזינים הערביים ברחבי העולם, בדגש על מדינות אירופה. מספר צופי הערוץ באירופה, המרכז התיכון וצפון אמריקה הוערך בזמנו (בשנת 2007) בכשני

⁷³ מאמרו של אודי רוזן, עמ' 47.

⁷⁴ שם.

מיליון⁷⁵. פעיל חמאס המתגורר בבריטניה, **מחמד צואלחה**⁷⁶, הנו אורח קבוע בתכניות הערוץ. שניים מבכירי התחנה הנם **זאהר ביראוי, בכיר, PRC** המשמש כמנהל התכניות והמנחה הראשי של הערוץ; **וד"ר עזאם אלתימימי**, פעיל חמאס ותנועת האחים המוסלמים, הנמנה עם מקימי BMI, הקים את ערוץ אלחואר ועומד בראשו מאז שנת 2006⁷⁷.

180. **כלי תקשורת חשוב נוסף הנו השבועון רסאלת אלאח'ואן, הביטאון המרכזי של תנועת האחים המוסלמים בשפה הערבית, היוצא לאור בלונדון. בשבועון מופיעים דברי עידוד לטרור של חמאס; קריאה לג'האד נגד ישראל וביטויי הסתה קשים נגד ארה"ב והמשטרים הערביים המתונים. כך למשל:**

א. ב"איגרת תקשורתית" ("אלרסאלה אלאעלאמיה"), מדור בשבועון, **הופיעו ב-1 בספטמבר 2010, דברי שבח לפעולת הטרור, שבמהלכה נהרגו ארבעה אזרחים ישראלים** (המדובר בפיגוע בבני נעים, דרומית לחברון, 31 באוגוסט 2010, שנועד לשבש את פתיחת המו"מ הישיר בין ישראל לבין הרשות הפלסטינית). ב"איגרת התקשורתית" נכתב: **"תנועת האחים המוסלמים מוקירה את הפעולה הצבאית שביצעו אתמול [פעילי] עז אלדין אלקסאם בעיר חברון בגדה המערבית. [התנועה] מדגישה, כי האופציה של ההתנגדות [קרי, הטרור] היא האופציה היחידה שמבטיחה את החזרת האדמה הפלסטינית הגזולה והקמת המדינה הפלסטינית, שבירתה ירושלים הקדושה, על כל אדמת פלסטין, שהן אדמות ערביות ואסלאמיות. [התנועה מדגישה] כי התמיכה באופציה זו היא חובה אישית⁷⁸ המוטלת על העמים, הממשלות והארגונים בכל מדינות ערב והמדינות האסלאמיות".**

ב. בפרסום נוסף ברסאלת אלאח'ואן (21 באוקטובר 2010), **קורא מחמד בדיע, המדריך הכללי הנוכחי של תנועת האחים המוסלמים המצרים, לג'האד ולאנתפיאדה חמושה נגד ישראל תוך שילוב דברי הסתה קשים נגד מדינות המערב והמדינות הערביות המתונות. האיגרת פורסמה באתר האינטרנט הרשמי של האחים המוסלמים במצרים (אח'ואן אונלייב-30 בספטמבר 2010, ולמחרת**

⁷⁵ גם חמאס מייחסת חשיבות רבה לקהילות הערביות/מוסלמיות של אירופה והיא מקדישה משאבים רבים לערוץ הטלוויזיה שלה אלאקצא, המשדר מסרי הסתה נגד ישראל והמערב ומסרי תמיכה בטרור. **הקהילות המוסלמיות/ערביות באירופה חשופות איפא להסתה בעלת אופי אסלאמי קיצוני וג'האדיסטי, ולפעמים אף אנטישמי, שמקורה מלונדון** (האחים המוסלמים) **ומרצועת עזה** (חמאס).

⁷⁶ לפרטים על דמותו של מחמד צואלחה, ראו לקט מידע מה-30 בינואר 2010: **"חמאס ממשיכה לעמוד בפועל מאחורי פעילות הסברה אנטי-ישראלית: מחמד כאט'ם צואלחה, פעיל חמאס, שעסק בעבר בפעילות מבצעית, מעורב אישית בהכנות לשיגור שיירת סיוע נוספת לרצועת עזה דרך הים, שתתעמת עם ישראל"**

⁷⁷ מידע נוסף אודות דמותו של ד"ר עזאם תמימי והיותה של בריטניה זירה מרכזית לפעילות חמאס באירופה ראו לקט מידע מה-20 בפברואר 2010: **"בריטניה כמוקד לפעילות מדינית, תעמולתית ומשפטית של חמאס באירופה"**.

⁷⁸ **פרצ' עין, במקור. ראיית הג'האד (מלחמת הקודש) כ"חובה אישית" של כל מוסלמי עומדת בבסיס האידיאולוגיה הג'האדיסטית של ד"ר עבדאללה עזאם. דוקטור עבדאללה עזאם, פלסטיני מאיזור ג'נין, הצטרף לאחים המוסלמים במהלך לימודיו בירדן. המשך לימודיו במצרים. מאוחר יותר פיתח אידיאולוגיה אסלאמית רדיקלית ושימש עד למותו (בשנת 1989) כאידיאולוג של אסאמה בן לאדן, מנהיג אלקאעדה. הוא משמש כיום כאחת מדמויות המופת של חמאס.**

1) באוקטובר) **גם בשבועון רסאלת אלאח'ואן בלונדון, המייצג את תנועת האחים המוסלמים בעולם** (ikhwanpress.com).

ג. איגרתו השבועית של **מחמד בדיע**, המדריך הכללי הנוכחי של תנועת האחים המוסלמים במצרים, עוסקת בקרב בדר, שבו ניצחו ראשוני המוסלמים המעטים את תושבי מכה הרבים מהם (גיליון 652, 24 ביולי 2010). בדיע מעלה את השאלה: האם נוכל להיות כמותם? שהרי הם היו מעטים שהג'האד נכפה עליהם, אך ניצחו לבסוף. **הם החליטו, כשהם חדורי אמונה, להיאבק בג'האד למרות מיעוטם המספרי.**

ד. בדיע מציין, כי התפילה לאללה והכיסופים/התשוקה להגיע לגן העדן היוו את הכוח המניע לניצחון המוסלמים בקרב בדר. בדיע ממשיך ומציין, **כי "האחים לאמונה [באסלאם] קוראים לנו בכל מקום שבו מוסלמים נרדפים. אנו רואים אותם בפלסטין, עיראק, סומליה, אפגניסטאן ומקומות נוספים, שם תקפו אותם האויבים וחבריהם הסגירו אותם להם [לאויבים]. אם אנו אנשי בדר, המאמינים באללה, האם לא נצא לעזרתם??".**